

МОН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор з навчальної роботи та
міжнародних зв'язків

Віталій ХАРУТА

Віталій Харута 2026 р.

**ПРОГРАМА
АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ
за освітньо-професійною програмою
«ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ»**

**першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»**

**Освітня кваліфікація:
Бакалавр з фінансів, банківської справи та страхування**

Київ
2026

Програму атестаційного екзамену за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа та страхування» для атестації випускників першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» у 2025-2026 навчальному році розроблено кафедрою фінансів, обліку і оподаткування.

23 березня 2026 року, протокол № 8.

В.о.завідувача кафедри ФОО
канд. екон. наук, доцент

Світлана ШУЛЯРЕНКО

23 березня 2026 р.

Розглянуто та схвалено на засіданні Вченої ради навчально-наукового інституту управління, технологій та правових наук НТУ 25 березня 2026 року, протокол № 3.

Голова Вченої ради,
в.о. директора ННІУТГПН
канд. екон. наук, професор

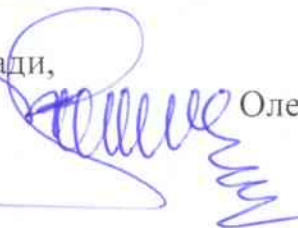

Марина КОВБАТЮК

25 березня 2026 р.

Розглянуто та схвалено на засіданні Науково-методичної ради Національного транспортного університету 02 квітня 2026 року, протокол № 31.

Голова Науково-методичної ради,
канд. техн. наук, професор

Олександр МЕЛЬНИЧЕНКО

02 квітня 2026 р.

ЗМІСТ

Загальні положення.....	4
Дисципліна «Страховання».....	5
Дисципліна «Банківська система».....	13
Дисципліна «Фінансовий ринок».....	21
Дисципліна «Бюджетна система».....	24
Дисципліна «Податкова система».....	26
Дисципліна «Фінанси підприємств».....	31
Критерії оцінювання досягнутих результатів навчання	40
Додаток А. Форма білета атестаційного екзамену.....	43

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Атестаційний екзамен є формою атестації випускників за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа та страхування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» у 2025-2026 навчальному році. Атестація завершується видачею документа встановленого зразка про присудження здобувачу освітньої кваліфікації «Бакалавр з фінансів, банківської справи та страхування».

Атестаційний екзамен передбачає оцінювання досягнутих результатів навчання, визначених освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа та страхування» для атестації.

Програму атестаційного екзамену за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа та страхування» для атестації випускників першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» розроблено кафедрою фінансів, обліку і оподаткування на основі цієї освітньо-професійної програми.

Атестаційний екзамен проводять у письмовій формі. Білет атестаційного екзамену містить 14 запитань трьох рівнів складності з основних профільюючих дисциплін.

Запитання першого рівня складності з дисциплін Страхування і Банківська система (з першого по десяте запитання білета атестаційного екзамену) передбачають вибір здобувачем відповіді із наведених у білеті чотирьох варіантів відповіді, з яких тільки один правильний.

Запитання другого рівня складності (з одинадцятого по тринадцяте запитання білета атестаційного екзамену) передбачають надання здобувачем розгорнутої теоретичної відповіді з дисциплін Бюджетна система, Податкова система, Фінансовий ринок.

Запитання третього рівня складності передбачає розв'язок задачі з дисципліни Фінанси підприємств.

Правильний, на думку здобувача, варіант відповіді на запитання першого рівня складності здобувач позначає безпосередньо на бланку білета атестаційного екзамену.

Відповідь на запитання другого і третього рівня складності здобувач наводить на аркушах для письмової відповіді.

ДИСЦИПЛІНА «СТРАХУВАННЯ»

Програма дисципліни «Страховання»

Тема 1. Сутність, принципи та роль страхування

Необхідність страхового захисту як важливого засобу економічної безпеки суб'єктів господарювання та життєдіяльності людей на випадок шкоди, зумовленої ризиковими обставинами; його форми. Сутність страхування. Призначення страхування: захисне, розподільне, інвестиційне, стабілізаційне, міжнародне. Виникнення та етапи розвитку страхування. Зародження страхування в Україні. Форми організації фондів страхового захисту. Способи здійснення страхування: самострахування, взаємне страхування, комерційне страхування, державні страхові гарантії. Місце страхування в системі економічних категорій. Функції страхування. Сфери застосування страхування. Принципи страхування. Системи страхування. Роль страхування в активізації бізнесу; в економії коштів, що резервуються на покриття можливих втрат від непередбачених обставин; в ефективнішому формуванні й використанні фондів соціального призначення; у збільшенні обсягів інвестицій.

Тема 2. Класифікація страхування

Поняття про класифікацію, її наукове та практичне значення. Ознаки класифікації: історичні, економічні, юридичні. Класифікація за об'єктами страхування: особисте, майнове та страхування відповідальності. Класифікація за родом небезпеки. Класифікація за формами проведення. Класифікація за статусом страхувальника. Страхування за юридичними ознаками. Обов'язкове страхування. Добровільне страхування.

Тема 3. Страховий ринок

Поняття страхового ринку. Суб'єкти страхового ринку. Страхові послуги як об'єкти взаємовідносин страховиків і страхувальників. Роль страхових посередників. Перспективи розвитку страхового ринку України. Сутність і завдання маркетингу в страхуванні. План маркетингу. Інформаційне забезпечення маркетингових досліджень. Реалізація страхових послуг. Страхові договори. Права та обов'язки сторін.

Тема 4. Страхові ризики та їх оцінка

Поняття ризику. Основні характеристики ризику. Визначення рівня ризику. Аспекти ризику в страхуванні. Частота ризику та розмір шкоди. Управління ризиком. Види ризику та їх оцінка. Суб'єктивні та об'єктивні ризики. Матеріальні й нематеріальні ризики. Чисті та спекулятивні ризики. Фундаментальні й часткові ризики. Ризикові обставини та страховий випадок. Ознаки страхового ризику. Роль ризик-менеджменту у виявленні, розпізнаванні, ідентифікації та визначенні методів впливу на ризик. Методи управління ризиком: скасування, запобігання втратам і контроль, страхування, поглинання.

Тема 5. Перестраховання та співстраховання

Необхідність і сутність перестраховання, стан і перспективи його розвитку. Суб'єкти перестраховання. Ринки перестраховання. Вимоги законодавства України щодо перестраховання ризиків у нерезидентів. Методи перестраховання. Факультативне перестраховання. Облігаторне перестраховання. Форми проведення перестраховальних операцій. Пропорційне перестраховання. Квотні і ексцедентні договори пропорційного перестраховання, їх характеристика, переваги та види. Непропорційне перестраховання: на базі ексцеденту збитку, на базі ексцеденту збитковості. Співстраховання й механізм його застосування.

Тема 6. Актуарні розрахунки та методи визначення тарифних ставок

Суть та особливості актуарних розрахунків. Основні задачі актуарних розрахунків. Класифікації актуарних розрахунків. Викупна сума. Актуарна калькуляція. Страхові резерви. Склад і структура тарифної ставки. Витрати на ведення справи. Показники страхової статистики. Страховий внесок. Види страхових премій.

Тема 7. Особисте страхування

Страховання життя та його основні види. Змішане страхування життя. Довічне страхування. Страхування до одруження. Страхування пенсій. Обов'язкові види страхування від

нешасних випадків і професійних захворювань. Страхування від нещасних випадків на транспорт; страхування військовослужбовців тощо. Добровільне індивідуальне й колективне страхування від нещасних випадків. Медичне страхування. Суб'єкти та об'єкти медичного страхування. Умови обов'язкового медичного страхування. Добровільне медичне страхування,

Тема 8. Майнове страхування

Страхування майна юридичних осіб: суб'єкти страхування, страхові події, порядок укладання договорів, умови відшкодування збитків. Особливості страхування технічних ризиків. Страхування транспортних засобів: автомобільного та іншого наземного, морського, авіаційного транспорту. Страхування вантажів. Страхування майна громадян: будівель і споруд; тварин: домашнього та іншого майна.

Тема 9. Страхування відповідальності

Страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. Моторне (транспортне) страхове бюро України та його функції. Міжнародна система «Зелена картка». Страхування відповідальності інших видів транспорту. Страхування відповідальності товаровиробників за якість продукції. Страхування професійної відповідальності. Страхування відповідальності за забруднення довкілля. Інші види страхування відповідальності.

Тема 10. Страхова організація

Страхова індустрія як частина сфери послуг. Форми організації страхових компаній в Україні. Порядок створення, функціонування та ліквідації страхових компаній. Товариства взаємного страхування. Спеціалізація страховиків. Умови залучення іноземних інвесторів до створення страхових організацій. Ресурси страховика: фінансові, матеріальні, трудові, інформаційні. Структура страхових компаній. Центральний офіс. Філії та представництва. Управління страховою компанією. Страхові об'єднання.

Тема 11. Державне регулювання страхової діяльності

Правове забезпечення страхування. Страхові відносини в системі цивільного права. Зобов'язальні правовідносини в процесі здійснення страхування. Зобов'язання страховика. Принцип добровільності при здійсненні добровільного страхування. Система правового регулювання страхової діяльності. Страхове законодавство. Нормативні акти міністерств та відомств. Структура, завдання та функції органів державного нагляду за страховою діяльністю. Завдання органу нагляду за страховою діяльністю. Права органу страхового нагляду. Взаємовідносини страховика і держави. Гарантії прав та законних інтересів страховиків. Ліквідація, реорганізація та санація страховика. Страховий нагляд у країнах Європейського Союзу. Правові основи та мета нагляду. Розмежування та розподіл функцій у сфері нагляду за страховою діяльністю. Етапи здійснення нагляду. Напрямки вдосконалення державної політики в галузі страхування.

Тема 12. Доходи, витрати і прибуток страховика

Склад доходів страховика. Доходи від страхової діяльності. Зароблені страхові премії, порядок їх визначення. Доходи від інвестування тимчасово вільних коштів. Витрати страховика: їх склад та економічний зміст. Собівартість страхової послуги. Виплата страхових сум і страхового відшкодування. Витрати на утримання страхової компанії. Прибуток страховика. Визначення прибутку від страхової діяльності. Прибуток від інвестиційної діяльності. Розподіл прибутку. Оподаткування страховиків.

Тема 13. Фінансова надійність страхової компанії

Поняття фінансової надійності страховика та її значення. Формування збалансованого страхового портфеля. Відбір ризиків. Тарифна політика. Перестраховання як метод забезпечення фінансової надійності. Фінансові методи забезпечення надійності страхових компаній. Платоспроможність страховика, умови її забезпечення. Власні кошти страховика. Технічні резерви, їх склад. Показники платоспроможності. Фактичний і нормативний запаси платоспроможності, порядок їх обчислення.

Орієнтовні запитання для атестаційного екзамену

Запитання першого рівня складності

1. Страхова послуга належить до категорії:
 - а) фінансових послуг;
 - б) юридичних послуг;
 - в) аудиторських послуг;
 - г) соціальних послуг.
2. Регулятором страхового ринку є:
 - а) Міністерство фінансів України;
 - б) Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
 - в) Національний банк України;
 - г) Кабінет міністрів України.
3. Сума, яку повинен виплатити страховик за майновим страхуванням та страхуванням відповідальності з настанням страхових випадків для покриття збитків має назву:
 - а) страхова відповідальність;
 - б) страхова сума;
 - в) страхове відшкодування;
 - г) страхова премія.
4. Які причини виникнення та існування страхування?
 - а) захист майнових інтересів суб'єктів виробничих відносин і людського суспільства від несприятливих подій (ризиків);
 - б) створення сезонних запасів у харчовій промисловості;
 - в) збільшення обсягів виробництва;
 - г) здійснення запобіжних заходів, спрямованих на зменшення страхового ризику.
5. У яких формах існує сукупний фонд страхового захисту?
 - а) резерви страхових організацій, централізованих резервів держави, фондів самострахування підприємств;
 - б) резервних фондів підприємств;
 - в) кредитів банку;
 - г) статутного фонду.
6. Функція страхування, яка полягає в передачі за певну плату страховикові матеріальної відповідальності за наслідки ризику, зумовленого подіями, перелік яких передбачено чинним законодавством або договором - це
 - а) функція створення та використання страхових резервів;
 - б) інвестиційна функція;
 - в) ризикова функція;
 - г) контрольна функція.
7. До сукупного страхового фонду суспільства не належать:
 - а) централізовані резервні фонди держави;
 - б) амортизаційні фонди;
 - в) нецентралізовані резервні фонди підприємств;
 - г) фонди страхування.
8. Суброгація – це:
 - а) продовження дії договору страхування за взаємною згодою сторін;
 - б) право на комісію з прибутку;
 - в) це перехід до страховика (на підставі відповідного акту) права вимоги, яке страхувальник має щодо особи, винної у збитках;
 - г) частина збитку, яка не підлягає відшкодуванню страховиком.
9. Контрибуція – це:
 - а) вид договору перестрахування, при якому відшкодовується тільки збитки в період дії договору;
 - б) спосіб зменшення страхового ризику;

- в) документ, який засвідчує факт укладання договору страхування;
- г) право страховика звернутися до інших страховиків з пропозицією розділити витрати з відшкодування збитків.
10. Страхування об'єктів за одним загальним договором страхування декількома страховиками називається:
- а) суброгація;
 - б) співстрахування;
 - в) перестрахування;
 - г) контрибуція.
11. Початкова сутність та необхідність в страхуванні пов'язані зі словом/словами:
- а) страх;
 - б) ризик;
 - в) захист;
 - г) всі відповіді вірні.
12. Страховик, який уклав договір перестрахування:
- а) залишається відповідальним перед страхувальником у повному обсязі згідно з договором страхування;
 - б) залишається відповідальним перед страхувальником лише в певній частині;
 - в) не несе відповідальності перед страхувальником;
 - г) несе відповідальність лише за окремими видами страхування.
13. Система страхування, яка передбачає виплату страхового відшкодування в розмірі збитку, але в межах страхової суми – це:
- а) система пропорційної відповідальності;
 - б) система граничної відповідальності;
 - в) система першого ризику;
 - г) безумовна франшиза.
14. Перевагами самострахування є:
- а) допомога оперативно відшкодувати невеликі збитки;
 - б) не потрібно сплачувати третій особі страхові премії;
 - в) дохід від інвестування тимчасово вільних коштів резервів залишається юридичній чи фізичній особі;
 - г) всі відповіді вірні.
15. Недоліки співстрахування:
- а) полягають в об'єднанні зусиль зі страхування великих ризиків, не поступаючись страховою премією;
 - б) полягають в ускладненні процедури оформлення страхування та виплати відшкодування;
 - в) немає переваг.
16. Залежно від способу залучення страхувальника до страхового процесу виділяють:
- а) змішане та комбінаційне страхування;
 - б) страхування життя та ризикові види страхування;
 - в) обов'язкове та добровільне страхування;
 - г) особисте та майнове страхування.
17. Відправним критерієм у виділенні галузей страхування є:
- а) відмінності в страхових ризиках;
 - б) відмінності в обсягах страхового забезпечення;
 - в) відмінності в об'єктах страхування;
 - г) всі відповіді вірні.
18. Класифікація страхування, яка передбачає виокремлення етапів розвитку страхування – це:
- а) класифікація за економічними ознаками;
 - б) класифікація за історичними ознаками;
 - в) натуральна класифікація;
 - г) поділ страхування на галузі, підгалузі та види.

19. Об'єкти особистого страхування:

- а) мають вартісну оцінку;
- б) не мають вартісної оцінки;
- в) не має вартісної оцінки лише змішане страхування життя;
- г) не має вартісної оцінки лише страхування працездатності людини.

20. Що розуміють під страховим ринком?

- а) інструмент перерозподілу грошових коштів між суб'єктами господарювання;
- б) сферу обігу цінних паперів;
- в) особливу сферу грошових економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає специфічний товар – страхова послуга;
- г) механізм забезпечення попиту та пропозиції на фінансові ресурси.

21. Хто (що) є страховим посередником?

- а) фондові біржі;
- б) банки та інші фінансово-кредитні установи;
- в) страхові агенти та страхові брокери;
- г) інвестиційні фонди та компанії.

22. Діяльність страхових брокерів може бути визначена як:

- а) професійна діяльність осіб, зареєстрованих як суб'єкти підприємництва, пов'язана із посередництвом у сфері страхування;
- б) діяльність, яка обслуговує “життєвий цикл” страхового поліса на різних його стадіях;
- в) професійна діяльність осіб, уповноважених діяти від імені та за дорученням однієї чи більше страхових компаній, з укладання договорів;
- г) фінансова діяльність у сфері страхування.

23. Дослідження страхового ринку має на меті:

- а) визначення кон'юнктури на товарних ринках;
- б) визначення попиту на страхові продукти та розробку конкурентоспроможних страхових продуктів;
- в) створення рекламної мережі розповсюдження реклами страхових продуктів;
- г) дослідження державної політики в сфері страхування.

24. Страховий поліс – це:

- а) документ, який видається страховиком страхувальнику і засвідчує факт укладання договору страхування;
- б) договір страхування майна;
- в) документ, що регламентує взаємовідносини сторін у страхуванні життя;
- г) документ, що визначає розмір збитків страхувальника.

25. Чи реалізовано страховий продукт, якщо страховий випадок протягом дії договору страхування не настав?

- а) так, у повному обсязі;
- б) так, частково;
- в) ні, оскільки страховик не виплатив страхове відшкодування;
- г) так, за умови, що до договору страхування було додано страховий поліс.

26. Андеррайтинг – це:

- а) відшкодування збитку;
- б) процес аналізу та прийняття ризику на страхування;
- в) експертна оцінка майна;
- г) розрахунок страхових тарифів.

27. Які з наведених видів робіт можуть виконувати страхові агенти?

- а) вдосконалення правил страхування;
- б) пошук страхувальників та укладання договорів страхування;
- в) розрахунок страхових тарифів;
- г) пошук страховиків.

28. Правила страхування – це:

- а) договір страхування;
 - б) документ, який визначає умови проведення кожного виду страхування;
 - в) перелік претензій страхувальника до страховика;
 - г) аварійний сертифікат.
29. Хто розробляє правила страхування з добровільних видів страхування?
- а) страхувальник;
 - б) страховик;
 - в) Міністерство фінансів України;
 - г) Кабінет Міністрів України.
30. Чи вірне твердження, що ризик «у своїй першооснові є невизначеністю»:
- а) так;
 - б) ні;
 - в) вірно лише з ризику настання стихійних лих;
 - г) вірно лише з великих ризиків.
31. Якщо у даному районі за ряд років в середньому пожежею пошкоджено 100 будинків із 10000, то вірогідність настання страхового випадку складає:
- а) 0,01;
 - б) 100;
 - в) 0,0001;
 - г) 0,001.
32. Зовнішні ризики пов'язані із:
- а) природним середовищем;
 - б) економічним середовищем;
 - в) політичним середовищем;
 - г) все вірно.
33. Актуарні розрахунки – це система:
- а) математичних закономірностей;
 - б) статистичних закономірностей;
 - в) математичних і статистичних закономірностей;
 - г) математичних, статистичних та експертних закономірностей.
34. Частина страхового тарифу, що використовується для покриття страхових виплат, називається:
- а) брутто-ставка;
 - б) нетто-ставка;
 - в) навантаження;
 - г) страхова премія.
35. Ризики за сферою виникнення поділяються на:
- а) фундаментальні та часткові;
 - б) зовнішні та внутрішні;
 - в) чисті та спекулятивні;
 - г) майнові, особові та ті, що стосуються відповідальності.
36. Контроль за ризиком, що спрямований на зменшення вірогідності настання збитків та їх розміру, може включати в себе:
- а) відмову від ризику шляхом припинення діяльності або володіння активами, які пов'язані з можливими збитками;
 - б) диверсифікацію діяльності, активів та інших об'єктів, що піддаються ризику;
 - в) проведення превентивних заходів;
 - г) все вірно.
37. Страховий платіж сплачується:
- а) страхувальником страховику;
 - б) страховиком страхувальнику;
 - в) застрахованим страховику;
 - г) набувачем страховику.

38. За критерієм сутності їх безпосередніх носіїв ризику поділяються на:

- а) природні та антропогенні;
- б) майнові та особові;
- в) чисті та спекулятивні;
- г) великі та масові.

39. Ризики класифікують за:

- а) кількісними критеріями;
- б) якісними критеріями;
- в) за різними кількісними та якісними критеріями;
- г) кількісними критеріями — лише ризикові види страхування та якісними критеріями – лише страхування життя.

40. Страхування від нещасних випадків відноситься до:

- а) страхування життя;
- б) медичного страхування;
- в) ризикового страхування;
- г) все вірно.

41. Чим пояснюється необхідність державного нагляду за страховою діяльністю:

- а) необхідністю ліквідації наслідків несприятливих подій;
- б) акумуляцією інвестиційних ресурсів;
- в) потребою захисту інтересів страхувальників;
- г) все вірно.

42. За яких обставин страховик може відмовити у здійсненні страхової виплати або страхового відшкодування:

- а) навмисні дії страхувальника;
- б) подання страхувальником свідомо неправдивих відомостей про об'єкт страхування;
- в) отримання страхувальником повного відшкодування збитків за майновим страхуванням від особи, винної у їх заподіянні;
- г) вірні усі відповіді.

43. Асистанська компанія – це

- а) компанія зі спільного медичного страхування;
- б) організація, яка на професійному рівні здійснює цілодобову координацію надання допомоги застрахованим особам та контролює процес витрат для страхових компаній;
- в) організація, що врегульовує питання у випадку дострокового припинення договору страхування;
- г) вірної відповіді не має.

44. Кредитне страхування – це:

- а) комплекс страхових послуг, які забезпечують страховий захист майнових інтересів кредиторів, пов'язаних з існуванням ризику неповернення кредиту внаслідок неплатоспроможності позичальника;
- б) сукупність видів страхових послуг, що передбачають зобов'язання страховика здійснити страхову виплату в розмірі повної або часткової компенсації втрачених доходів (додаткових витрат) страхувальникові;
- в) комплекс заходів, які забезпечують захист вкладів від їх втрати власником унаслідок банкрутства комерційного банку;
- г) договір, за яким поручитель зобов'язується перед кредитором іншої особи відповідати за виконання нею свого зобов'язання в повному обсязі або в частині його.

45. Страховий брокер може надавати такі види послуг:

- а) залучення клієнтури до страхування;
- б) підготовка документів для врегулювання питань про збитки у разі настання страхового випадку;
- в) надання експертних послуг, послуг з оцінки страхових ризиків;
- г) вірні усі відповіді.

46. Страховий договір – це:

- а) документ, що свідчить про настання страхового випадку і розміру збитків страхувальника;
- б) документ, в якому містяться правила страхування різних видів страхових послуг;
- в) письмова угода між страхувальником і страховиком про вартість майна, що підлягає страхуванню;
- г) угода між страхувальником і страховиком згідно з якою страховик бере на себе зобов'язання відшкодувати збитки, а страхувальник – сплачувати страхові платежі.

47. До якої галузі страхування відносять медичне страхування?

- а) майнове страхування;
- б) особисте страхування;
- в) страхування відповідальності;
- г) страхування життя.

48. Хто в умовах делькредерної форми страхування кредитів відіграє роль страхувальника?

- а) позичальник;
- б) кредитор;
- в) гарант позичальника;
- г) вірні усі відповіді.

Список рекомендованої літератури

1. Дмитришин М.В., Дмитришин Р.І., Русин Р.С. Страхування: Навчальний посібник. Івано-Франківськ, НАІР, 2024. 272 с. URL: <https://kc.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/64/2025/02/dmytryshyn-m.v.-dmytryshyn-r.i.-rusyn-r.s.-strakhuvannia.pdf>.

2. Журавка О.С., Бухтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страхування: навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет, 2020. 350 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/items/25fb4572-a362-46d4-bf58-5ccb846f38f9>.

3. Ковова І.С. Електронний методичний онлайн посібник для вивчення дисципліни Страхування. ДУІТ 2024. URL: <https://sites.google.com/view/kovova/%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%85%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F/%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0-1?authuser=0>.

4. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>.

5. Сосновська О.О. Страхування: навч. посіб. для студентів галузі знань 07 "Управління та адміністрування" спец. 072 "Фінанси, банківська справа та страхування". Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Ф-т інформ. технологій та упр., Каф. фінансів та економіки. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 327 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3bac_finan/O_Sosnovska_NP_Strahovanie_2021_FIT_U.pdf.

6. Страхування. Опорний конспект лекцій / [Н. В. Приказюк та ін.]. Київ: Компринт, 2024. 147 с.

ДИСЦИПЛІНА «БАНКІВСЬКА СИСТЕМА»

Програма дисципліни «Банківська система»

Тема 1. Банківська система України

Основні етапи створення і сучасний стан банківської системи України. Поняття банківської системи, її структура і функції, завдання. Нормативно-правова база функціонування банківської системи України. Види банківських систем, їх відмінності та особливості функціонування сучасних банківських систем розвинутих країн.

Тема 2. Створення та організація діяльності комерційного банку

Поняття комерційного банку, нормативно-правові документи, що регулюють його діяльність. Види і форми організації комерційних банків. Принципи діяльності комерційних банків та їх основні функції.

Види банківських операцій. Пасивні операції банку і їх загальна характеристика. Активні операції банку, їх зміст і характеристика. Основні види банківських послуг. Операції банку з обслуговування власної господарчої діяльності.

Порядок реєстрації банків. Вимоги до засновників та установчих документів комерційного банку. Характеристика документів, що подаються для реєстрації банку. Джерела та особливості формування капіталу.

Ліцензування банківської діяльності. Особливості створення банків за участю іноземного капіталу.

Організаційна структура та управління банком. Вищий орган управління та його завдання. Спостережна рада банку та її функції. Виконавчі та контрольні органи банку. Структура функціональних підрозділів банку та критерії їх створення

Тема 3. Формування ресурсів комерційного банку

Банківські ресурси, їх склад і загальна характеристика. Власний капітал банку, структура і джерела формування. Проблеми капіталізації вітчизняних банків.

Депозити та вклади як головне джерело банківських ресурсів. Поточні депозити, їх види та економічна характеристика. Види та методи залучення вкладів населення.

Особливості залучення ресурсів на міжбанківському ринку. Залучення коштів шляхом рефінансування Національним банком України.

Залучення коштів за рахунок випуску банком боргових зобов'язань.

Тема 4. Розрахунково-касові операції комерційного банку

Основи організації грошових розрахунків у народному господарстві. Операції з розрахунково-касового обслуговування суб'єктів господарювання.

Ведення рахунків клієнтів. Види рахунків, порядок їх відкриття та обслуговування. Особливості ведення бюджетних рахунків. Процедура закриття банківських рахунків.

Безготівкові міжгосподарські розрахунки. Форми безготівкових розрахунків. Платіжні інструменти та схеми здійснення платежів у господарському обороті. Розрахунки платіжними дорученнями та чеками. Характеристика та переваги розрахунків акредитивами. Вексель як форма міжгосподарських розрахунків.

Міжбанківські розрахунки. Кореспондентські відносини між банками. Види і порядок функціонування кореспондентських рахунків. Система електронних платежів України (СЕП). Структура СЕП та технологія обробки інформації. Організація безпеки розрахунків та захист інформації в СЕП.

Розрахунки з використанням платіжних карток. Види та загальна характеристика платіжних систем, що діють в Україні. Національна система масових електронних платежів (НСМЕП), її призначення та учасники. Види, характеристика та межі використання платіжних карток.

Сфера використання готівкових розрахунків. Касові операції комерційних банків. Порядок приймання банками готівки. Порядок видачі банками готівки. Здійснення касових операцій через банкомати. Забезпечення касової діяльності банку. Контроль за дотриманням касової дисципліни

Тема 5. Операції банків з векселями

Вексель та його економічна сутність. Види і характеристика векселів. Реквізити векселя та порядок їх заповнення. Види вексельних операцій банків, їх загальна характеристика.

Активні операції з вексями. Операції по врахуванню векселів, їх економічна сутність. Кредитування під заставу векселів. Гарантійні операції з вексями. Авалювання та акцептування векселів. Перевірка юридичної та економічної надійності векселя.

Пасивні операції з вексями. Перерахування векселів як засіб залучення коштів. Емісія та використання банківських векселів.

Посередницькі операції банків з вексями. Інкасування та доміциляція векселів. Зберігання векселів за дорученням клієнтів.

Тема 6. Кредитні операції банків

Кредитна політика банку і основи організації кредитної роботи в банку.

Суб'єкти кредитних відносин. Принципи і умови банківського кредитування. Позичкові рахунки та режими їх використання. Характеристика етапів кредитування. Кредитні ризики та методи їх мінімізації.

Види банківських кредитів та їх економічна характеристика. Ознаки класифікації кредитів за методикою НБУ. Особливості надання споживчих і іпотечних кредитів. Кредитні лінії. Контокорентні і онкольні кредити.

Тема 7. Операції банків з цінними паперами

Загальна характеристика діяльності банків на ринку цінних паперів. Вимоги до ліцензування операцій банків з цінними паперами. Організація виконання банком операцій з цінними паперами. Емісійні операції комерційних банків. Операції з випуску пайових цінних паперів. Операції з випуску боргових зобов'язань. Випуск похідних цінних паперів.

Інвестиційні операції банків з цінними паперами, їх загальна характеристика.

Заставні операції банків з цінними паперами. Вимоги до цінних паперів як до предмету застави. Особливості отримання кредитів від НБУ під заставу державних цінних паперів.

Професійна діяльність банків на ринку цінних паперів. Реєстраторські, депозитарні та облікові операції банків.

Тема 8. Банківські інвестиції

Економічна сутність і форми банківських інвестицій. Цілі та стратегії інвестиційної діяльності комерційних банків. Інвестування шляхом довгострокового кредитування. Капітальні вкладення і джерела їх фінансування. Ефективність реальних інвестицій банку і моделі її оцінки.

Портфельні інвестиції банків. Принципи формування портфеля цінних паперів. Напрями проведення інвестиційного аналізу при формуванні портфеля цінних паперів.

Інвестиційні ризики та методи управління якістю інвестиційного портфеля.

Тема 9. Операції банків з іноземною валютою

Організація кореспондентських відносин з іноземними банками. Порядок відкриття кореспондентських рахунків в іноземних та уповноважених банках.

Міжнародні платіжні системи і їх характеристика. Операції банків з іноземною валютою: характеристика та законодавча база.

Тема 10. Нетрадиційні банківські операції та послуги

Загальна характеристика та види нетрадиційних банківських операцій та послуг. Лізингові операції, її технологія та значення лізингу для оновлення основних засобів в країні. Банківські гарантії та поручительства. Посередницькі, консультативні та інформаційні послуги. Трастові послуги комерційних банків. Факторинг і форфейтинг як методи кредитування. Операції з дорогоцінними металами.

Тема 11. Забезпечення фінансової стійкості банку

Форми бухгалтерської та фінансової звітності банку. Зміст і структура балансу. Фінансові звіти банку про прибутки та збитки. Доходи банку, їх структура та джерела формування. Структура витрат банку. Прибутковість комерційного банку та методи її оцінки. Ліквідність та платоспроможність банку і чинники, що на них впливають. Регулювання банківської діяльності з боку НБУ. Економічні нормативи, що регулюють діяльність банків, та контроль за їх дотриманням. Оцінка ефективності фінансової діяльності банку.

Орієнтовні запитання для атестаційного екзамену

Запитання першого рівня складності

1. Банківська система – це:
 - а) організація, функцією якої є кредитування суб'єктів господарської діяльності та громадян за рахунок отриманих коштів підприємств, організацій, населення й інших кредитних ресурсів;
 - б) банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до положень законів України;
 - в) основна ланка кредитної системи країни, до якої входять кредитні установи, які здійснюють різноманітні банківські операції для своїх клієнтів на підставі комерційного розрахунку.
2. В залежності від економічного складу види діяльності комерційних банків поділяють на:
 - а) пасивні операції;
 - б) активні операції;
 - в) послуги;
 - г) всі відповіді правильні;
3. Банківська система виконує функції:
 - а) кредитне обслуговування держави;
 - б) емісійну, стабілізаційну, трансформаційну;
 - в) розрахункового обслуговування держави;
4. Активні операції – це:
 - а) операції банку по розміщенню вільних коштів з метою отримання прибутку;
 - б) операції банку по формуванню власних коштів з метою отримання прибутку;
 - в) операції банку, за які він отримує відповідну грошову винагороду.
5. Високоліквідні активи - це:
 - а) кошти на кореспондентському рахунку, в касі, вкладені в майно;
 - б) кошти, вкладені в цінні папери;
 - в) активи, які можна легко трансформовані в готівкові кошти.
6. Економічні нормативи встановлюються:
 - а) з метою захисту інтересів клієнтів та забезпечення фінансової сталості банків;
 - б) для скорочення зовнішніх і внутрішніх банківських ризиків;
 - в) всі відповіді правильні;
7. Нормативне значення показника платоспроможності банку повинно бути:
 - а) не менше 5 %;
 - б) не менше 10 %;
 - в) не більше 10 %.
8. Максимальний розмір ризику на одного контрагента (позичальника) Н7 повинен бути:
 - а) не менше 25 %;
 - б) не більше 25 %;
 - в) дорівнювати 30%.
9. Значення нормативу великих кредитних ризиків Н8 повинно бути:
 - а) не більше 800%;
 - б) не більше 600%;
 - в) не більше 100%.
10. Платоспроможність банку визначається як:
 - а) регулятивний капітал банку / активи банку з урахуванням ризику x 100%;
 - б) активи банку з урахуванням ризику / регулятивний капітал банку x100%;
 - в) не має вірної відповіді.
11. Значення коефіцієнту покриття ліквідності LCR повинно бути на рівні:
 - а) менше 100 %;
 - б) більше 100 %;
 - в) 100 %.
12. Основним джерелом доходів комерційних банків є:

- а) проценти, які стягуються з позичальника за використання позики;
- б) доходи від операцій з цінними паперами;
- в) доходи від операцій з іноземною валютою.

13. Банківські ресурси – це:

- а) сукупність різних за призначенням фондів, які забезпечують самостійність і стабільність банку;
- б) сукупність коштів, які акумулюються банком на різних рахунках клієнтів у вигляді депозитів;
- в) сукупність коштів, які знаходяться в розпорядженні банку та використовуються ним для здійснення кредитних та інших активних операцій.

14. Власні кошти банку розраховуються за формулою:

- а) основний капітал - додатковий капітал + прибуток;
- б) основний капітал + позиковий капітал + прибуток - відрахування;
- в) основний капітал + додатковий капітал - відрахування.

15. Запозичені кошти банку - це:

- а) кошти, які банк залучає шляхом випуску варанта;
- б) кошти, які банк залучає шляхом випуску облігацій та міжбанківських кредитів;
- в) кошти, які банк залучає на депозити.

16. З якою метою комерційні банки звертаються за міжбанківським кредитом?

- а) для регулювання ліквідності;
- б) для покриття нестачі в кредитних ресурсах.
- в) всі відповіді вірні.

17. Управління банківськими ресурсами - це:

- а) діяльність, пов'язана з залученням коштів, визначенням величини та структури джерел коштів у зв'язку з їх розміщенням;
- б) діяльність, пов'язана зі стабілізацією розміру маржі банку за умови прийнятого рівня ризику.
- в) всі відповіді вірні.

18. Акредитив - це:

- а) зобов'язання банку оплатити поставку товарів, яке він видає за дорученням свого клієнта-платника його контрагенту-постачальнику;
- б) письмове зобов'язання покупця оплатити продукцію, яку продає постачальник;
- в) зобов'язання постачальника поставити продукцію при зарахуванні на його рахунок визначеної суми грошей.

19. Покритий акредитив - це:

- а) акредитив, сплата по якому гарантується банком за рахунок його кредиту без попереднього бронювання коштів платника;
- б) акредитив для здійснення платежів, за яким заздалегідь бронюються кошти в повній сумі на окремому рахунку;
- в) акредитив, який може бути анульований або змінений за розпорядженням платника, яке він дає через свій банк.

20. Акредитив, який може бути анульований або змінений покупцем тільки за згодою постачальника - це:

- а) відзивний;
- б) непокритий;
- в) безвідзивний;
- г) покритий.

21. Найбільш вигідним для платника є:

- а) непокритий відзивний акредитив;
- б) покритий відзивний акредитив;
- в) непокритий безвідзивний акредитив;
- г) покритий безвідзивний акредитив.

22. Найбільш вигідним для постачальника є:

- а) непокритий відзивний акредитив;
- б) покритий відзивний акредитив;

в) непокритий безвідзивний акредитив;

г) покритий безвідзивний акредитив.

23. Вексель - це:

а) цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити визначену суму грошей власнику векселя після настання строку.

б) письмове зобов'язання однієї особи перед іншою або другою особою перед третьою сплатити у визначений строк вказану суму коштів власнику векселя;

в) письмове зобов'язання однієї особи перед іншою сплатити у встановлений строк вказану суму коштів власнику векселя, який пред'явив його до сплати.

24. Векселедавець (трасант) - це:

а) особа, яка володіє векселем;

б) особа, яка виписує вексель та дає наказ іншій особі про його оплату;

в) особа, якій адресований наказ про оплату векселя.

25. Індосамент – це:

а) передавальний напис на векселях, чеках та інших цінних паперах, що підтверджує перехід права на вказані документи до іншої особи;

б) згода на оплату векселя на його зворотному боці;

в) підпис векселедавця на зворотному боці векселя.

26. Інкасування векселя полягає:

а) у виконанні банком доручення власника векселя щодо стягнення платежу з боржника;

б) у виконанні банком доручення векселедавця щодо стягнення платежу з боржника;

в) у виконанні банком доручення векселедавця щодо стягнення платежу з власника векселя.

27. Доміциляція векселя - це:

а) послуга банку, суть якої полягає в сплаті векселя за рахунок раніше внесеної до банку суми коштів за дорученням векселедавця;

б) виконання банком доручення власника векселя щодо стягнення платежу з боржника;

в) доручення векселедавця або трасата банку стягнути борг по векселю у встановлений строк.

28. При оформленні боргу простим векселем боржником є:

а) векселедавець;

б) векселедержатель;

в) трасант.

29. При оформленні боргу переказним векселем боржником є:

а) векселедавець;

б) ремітент;

в) трасат;

30. Згода платника оплатити вексель – це:

а) аваль;

б) акцепт;

в) цесія.

31. Кредитні операції – це:

а) кошти в національній або іноземній валюті, передані в банк їх власником для збереження на певних умовах;

б) договір про надання кредиту, супроводжуваний записами в банківських рахунках з відповідним відбиттям у балансах кредитора та позичальника;

в) фінансові операції по розміщенню вільних коштів з метою отримання прибутку.

32. Кредитна лінія - це:

а) юридично оформлене зобов'язання банку, перед позичальником надати йому протягом певного періоду кредит у межах погодженого ліміту;

б) юридично оформлене зобов'язання банку перед позичальником надавати йому протягом певного періоду кредит у будь-яких межах;

33. Великий кредит – це:

а) сукупність коштів у розпорядженні банку для їх використання у банківських операціях;

- б) сукупний розмір вимог комерційного банку до одного або групи позичальників, включаючи позабалансові зобов'язання цього позичальника, що перевищують 10 % регуляторного капіталу банку;
- в) сукупний розмір вимог комерційного банку до одного або групи позичальників, включаючи позабалансові зобов'язання цього позичальника, що перевищують 15 % регуляторного капіталу банку;
34. Кредитний ризик – це:
- а) ризик несплати позичальником основного боргу та відсотків;
- б) ризик несплати юридичною особою мінімальної частки боргу та відсотків кредитору;
- в) ризик несплати відсотків від суми основного боргу.
35. Етап процесу кредитування, на якому банк визначає вид кредиту, суму, строк забезпечення, ціну кредиту тощо:
- а) експертиза кредитної заяви;
- б) структурування позики;
- в) аналіз кредитоспроможності клієнта.
36. Кредитна історія позичальника, це:
- а) перелік усіх банків країни;
- б) інформація про виконання позичальником кредитних зобов'язань;
- в) статистика депозитів.
37. Ризик неповернення кредиту називається:
- а) процентний ризик;
- б) кредитний ризик;
- в) інвестиційний ризик.
38. Який вид кредиту найчастіше використовується підприємствами для поповнення оборотних коштів?
- а) іпотечний;
- б) овердрафт;
- в) лізинговий.
39. Ануїтетний платіж передбачає:
- а) сплату лише процентів;
- б) одноразове погашення.
- в) рівні періодичні платежі;
40. Рефінансування кредиту – це:
- а) дострокове закриття депозиту;
- б) отримання нового кредиту для погашення попереднього;
- в) надання гранту.
41. Мета кредитної політики:
- а) підтримка оптимального співвідношення між сумою виданих кредитів та капіталом банку;
- б) підтримка оптимальних відносин між кредитором і позичальником;
- в) підтримка оптимального співвідношення між кредитами, депозитами й іншими зобов'язаннями банку та його власним капіталом.
42. Цілі інвестиційної діяльності комерційного банку полягають у:
- а) додержання безпеки банківських коштів, забезпеченні їх диверсифікації, доходу та ліквідності;
- б) забезпеченні стабільності коштів та отриманні процентів;
- в) інвестуванні між різними об'єктами для зменшення ризику можливих витрат капіталу.
43. Зовнішньоекономічна діяльність комерційного банку пов'язана:
- а) зі здійсненням операцій в іноземній валюті при експорті товарів;
- б) зі здійсненням банківських операцій в гривнях та іноземній валюті при імпорті товарів і їх реалізації;
- в) зі здійсненням банківських операцій в національній і іноземній валюті при експорті-імпорті товарів і послуг та їх реалізація за іноземну валюту.
44. Термін «облікова ставка» означає:

- а) процентну ставку по цінних паперах, що купують комерційні банки;
- б) процент щорічного приросту маси грошей в обігу;
- в) процентну ставку по позиках, що надаються НБУ комерційним банкам;
- г) процентну ставку по міжбанківському кредиту.

45. Якщо НБУ знижує облікову ставку, то це:

- а) стимулює накопичення;
- б) скорочує грошову масу в обігу;
- в) стримує попит на позиковий капітал;
- г) приводить до пожвавлення кон'юнктури.

46. Яка з перерахованих нижче операцій Національного банку України (НБУ) призведе до скорочення грошей в обігу?

- а) НБУ купує державні облігації у населення та комерційних банків;
- б) НБУ знижує облікову ставку, за якою він надає позики комерційним банкам;
- в) НБУ продає державні облігації комерційним банкам

47. На які дві частини поділяється власний капітал комерційного банку:

- а) основний та залучений;
- б) основний та запозичений;
- в) основний та додатковий.

48. До забезпечення кредиту належить:

- а) емісія акцій;
- б) депозит;
- в) дивіденди.

49. Який документ, що регулює кредитні відносини між банком і позичальником є основним:

- а) анкета клієнта;
- б) кредитний договір;
- в) договір застави.

50. Ліквідна вартість застави повинна:

- а) складати 100% розміру кредиту;
- б) складати 100% розміру кредиту та суми всіх видів обумовленої за договором плати;
- в) перевищувати розмір кредиту в пропорції, що залежить від класу позичальника.

51. Процентна ставка за кредит повинна забезпечувати:

- а) покриття витрат на купівлю кредитних ресурсів;
- б) покриття витрат на обслуговування кредитної операції;
- в) покриття витрат і одержання прибутку.

52. За методом надання кредити бувають:

- а) бланкові;
- б) одноразові;
- в) перманентні;

53. Яка операція належить до активних валютних операцій банку?

- а) надання валютного кредиту;
- б) формування статутного капіталу;
- в) виплата заробітної плати.

54. Валютний ризик виникає через:

- а) зміну податкових ставок;
- б) коливання валютних курсів;
- в) зміну процентної ставки НБУ.

55. Форвардна валютна операція – це:

- а) негайний обмін валюти;
- б) операція з цінними паперами;
- в) обмін валюти через певний строк у майбутньому;

56. Операція «спот» передбачає:

- а) обмін валюти протягом двох робочих днів;

- б) довгостроковий кредит;
 - в) страхування валютного ризику.
57. Валютний контроль спрямований на:
- а) збільшення прибутку банків;
 - б) дотримання законодавства при валютних операціях;
 - в) регулювання фондового ринку.
58. Найбільш надійними інвестиційними інструментами для банків вважаються:
- а) корпоративні акції малих підприємств;
 - б) державні цінні папери;
 - в) венчурні проєкти.
59. Основним джерелом формування інвестиційних ресурсів банку є:
- а) статутний капітал і залучені кошти;
 - б) податки;
 - в) бюджетні асигнування.
60. Ліквідність інвестиційного портфеля банку означає:
- а) здатність швидко перетворити активи на гроші;
 - б) збільшення кількості інвестицій;
 - в) рівень інфляції.

Список рекомендованої літератури

1. Банківська система: підручник / О.М. Тридід, Б.В. Самородов, І.М. Вядрова та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т.С. Смовженко. Львів: «Новий світ 2000», 2020. 536 с. URL: <https://ns2000.com.ua/wp-content/uploads/2019/11/Bankivs-ka-sprava.pdf>.

2. Банківська система: підручник / [М. Крупка та ін.; за ред. М. Крупки]; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. 2-ге вид., перероб. і допов. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2023. 522 с. https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/11/Bank_Syst_PIDRUCH_Krupka_Andrushchak_Paitra_2023.pdf.

3. Мельник С.І., Шевченко Н.В., Висоцька І.Б. Банківська система: навчальний посібник у схемах і таблицях. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 184 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2fmb_finansy/Bankivska-systema-Melnyk.2023.pdf.

4. Про Національний банк: Закон України від 20.05.1999 №679-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.

5. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7.12.2000 №2121. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

6. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 №2473-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>.

7. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 №1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>.

8. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 №4452-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4452-17>.

9. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова Національного банку України від 11.08.2018 №64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text>.

ДИСЦИПЛІНА «ФІНАНСОВИЙ РИНОК»

Програма дисципліни «Фінансовий ринок»

ТЕМА 1. Фінансовий ринок: сутність, функції та роль в економіці

Фінансовий ринок та його сутність. Роль фінансового ринку в економічній системі. Модель кругообігу доходів та продуктів. Основні економічні суб'єкти фінансового ринку: домогосподарства, підприємства, держава, іноземний сектор.

Заощадження та інвестиції. Попит і пропозиція на фінансовому ринку та фактори, що на них впливають. Фінансові інструменти та їх різновиди. Класифікація фінансових інструментів. Функціональна та інституціональна структури фінансового ринку. Функції фінансового ринку.

Основи функціонування міжнародного фінансового ринку. Учасники міжнародного фінансового ринку. Еволюція євроринків.

Фінансові інструменти міжнародного фінансового ринку. Міжнародні та регіональні фінансові установи.

Міжнародний валютний фонд (МВФ). Джерела формування фінансових ресурсів МВФ. Світовий банк та його інститути. Організаційна структура групи Світового банку. Мета та принципи діяльності: Міжнародного банку реконструкції й розвитку (МБРР); Міжнародної асоціації розвитку (МАР); Міжнародної фінансової корпорації (МФК); Багатостороннього агентства з гарантій інвестицій (БАГІ); Міжнародного центру розв'язання спірних питань у сфері інвестицій (МЦРІС).

Банк міжнародних розрахунків.

Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР). Цілі та функції ЄБРР. Принципи діяльності ЄБРР.

Вплив діяльності міжнародних фінансових інститутів на економічний розвиток України.

ТЕМА 2. Регулювання фінансового ринку

Законодавче регулювання та державне управління процесами на фінансовому ринку. Фінансове право як сукупність юридичних норм, що визначає права та обов'язки відносин, що виникають на фінансовому ринку.

Регулювання фінансового ринку в країнах з розвинутою ринковою економікою. Наднаціональні органи регулювання фінансових ринків. Рекомендації "Групи 30" – незалежних експертів з питань фінансового ринку. Законодавство з питань фінансового ринку у США та Великобританії. Зарубіжний досвід боротьби з ціновими маніпулюваннями на фінансових ринках.

Перспективи розвитку регулювання фінансового ринку в Україні. Законодавство з питань регулювання фінансового ринку в Україні: концепція розвитку фінансового ринку, основні принципи обігу цінних паперів, захист прав інвестора, формування інфраструктури ринку.

ТЕМА 3. Фінансові посередники

Сутність і роль фінансового посередництва. Фінансові інститути та їх різновиди. Ринок фінансового посередництва як складова фінансового ринку.

Послуги, що надаються фінансовими посередниками: послуги з оцінки ризику та розміщення цінних паперів на фінансовому ринку; агентські послуги; лізинг; факторинг; брокерська та дилерська діяльність.

Політика фінансових посередників на фінансовому ринку. Управління активами, зобов'язаннями і капіталом. Перспективи розвитку ринку фінансового посередництва в Україні.

ТЕМА 4. Ціна капіталу і ризик. Процентні ставки та їх структура.

Ціноутворення на фінансовому ринку. Структура процентних ставок. Зміна вартості грошей в часі та методи визначення вартості грошових потоків, що генеруються фінансовими інструментами.

Майбутня та поточна вартість фінансових інструментів. Види та структура процентних ставок.

Сутність ризику та причини його виникнення. Ризик систематичний і несистематичний. Методи визначення ризику фінансових інструментів. Модель оцінки капітальних активів, її

фінансове значення. Ризик і доходність цінних паперів. Теорія вибору раціонального портфеля Г. Маркевича. “Ефективний портфель”. Теорія В. Шарпа. Лінія характеристики цінних паперів. Лінія ринку капіталів. Лінія ринку цінних паперів.

Модель арбітражного ціноутворення Росса.

ТЕМА 5. Ринок облігацій як складова ринку капіталів

Ринок капіталів його економічна природа та структура. Функції та суб'єкти ринку капіталів. Фондовий ринок як складова ринку капіталів. Функції фондового ринку. Інструменти фондового ринку. Кредитний ринок як складова ринку капіталів та його функції.

Облігації як класичні інструменти ринку капіталів. Класифікація облігацій. Порядок випуску облігацій внутрішніх позик. Облігації місцевих позик. Особливості емісії облігацій підприємств. Облігації зовнішніх державних позик України. Види процентних ставок по облігаціях та порядок їх виплат. Порядок оплати облігацій. Прибутковість по облігаціях. Ціна (курс) облігацій.

ТЕМА 6. Ринок пайових цінних паперів

Сутність та види пайових цінних паперів. Акція як основний вид пайових цінних паперів. Класифікація акцій в країнах з ринковою економікою. Спекулятивні акції, акції з “блакитними корінцями”. Дохідні акції та акції зростання. Циклічні та захищені акції. Характеристика простих акцій акціонерних товариств. Привілейовані акції та їх особливості. Акції інвестиційних фондів. Інвестиційні сертифікати та інститути, що їх емітують. Випуск, реєстрація та розміщення акцій. Ціна (курс) акції. Оцінка ефективності окремих фондових інструментів. Фактори, що впливають на рух курсів акцій. Прибуток по акціях. Фундаментальний та технічний аналіз ринку акцій.

ТЕМА 7. Ринок похідних фінансових інструментів

Економічна сутність похідних фінансових інструментів та їх класифікація. Види фінансових інструментів. Ринок похідних фінансових інструментів як складова частина сучасного фінансового ринку. Історія виникнення та розвитку ринку строкових угод.

Характеристика основних похідних фінансових інструментів. Форвардні контракти. Визначення і види форвардних угод. Переваги та недоліки форвардних контрактів.

Механізм укладання ф'ючерсних угод. Основні принципи ціноутворення у форвардних і ф'ючерсних контрактах. Відмінності між ф'ючерсами і форвардами.

Визначення та види опціонів. Опціон на купівлю “put”. Опціон на продаж “call”. Угоди “кеп”, “флор”, “колар”.

Своп-контракти та їх види.

ТЕМА 8. Грошовий ринок

Грошовий ринок як складова частина фінансового ринку, ринок високоліквідних короткострокових фінансових активів. Фінансові інструменти грошового ринку. Суб'єкти грошового ринку. Попит та пропозиція на грошовому ринку. Функції грошового ринку.

Обліковий ринок та його особливості. Фінансові інструменти облікового ринку та їх характеристика.

Характеристика міжбанківського ринку. Операції на міжбанківському ринку.

Розвиток грошового ринку в Україні. Операції відкритого ринку. Облігації внутрішньої державної позики (ОВДП).

ТЕМА 9. Валютний ринок

Валютний ринок та його сутність. Структура валютного ринку. Суб'єкти валютного ринку та їх класифікація. Характерні риси суб'єктів валютного ринку.

Об'єкт валютного ринку – валюта. Поняття конвертованості валюти. Класифікатор іноземних валют. Валютний курс. Теорія паритету купівельної спроможності. Види валютних курсів. Форми впливу держави на організацію міжнародних розрахунків. Валютні операції та їх групування.

Стратегія валютного арбітражу. Міжнародні розрахунки та їх форми. Основні інструменти валютного ринку. Міжбанківський, клієнтський та біржовий ринки. Функції валютного ринку. Особливості валютного ринку в Україні.

ТЕМА 10. Фондова біржа та біржові операції

Історія розвитку бірж та основи їх організації у країнах з розвинутими ринковими відносинами. Фондова біржа як організаційно оформлений, постійно діючий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами. Види фондових бірж. Біржові операції. Основи організації та роботи біржі.

Біржовий ринок України. Учасники біржового ринку. Порядок проведення операцій на фондовій біржі. Біржова і позабіржова торгівля цінними паперами в Україні.

Індикатори фондового ринку – фондові індекси та рейтинги. Сутність біржового індексу. Методологічні прийоми розрахунку індексів. Функції фондових індексів. Приклади розрахунку фондових індексів. Рейтинги фондового ринку та їх застосування.

Орієнтовні запитання для атестаційного екзамену

Запитання другого рівня складності

1. Сутність та класифікація фінансових посередників.
2. Інвестиційні фонди і компанії в Україні.
3. Структура та функції фінансового ринку.
4. Поняття ануїтету та визначення його вартості.
5. Оцінка ризику фінансових інструментів.
6. Сутність і види ризиків фінансових інструментів.
7. Саморегульовані організації фінансового ринку України.
8. Структура грошового ринку та його значення в фінансовій системі.
9. Інструменти грошового ринку та їхня характеристика.
10. Операції на міжбанківському ринку.
11. Державні цінні папери.
12. Визначення поточної вартості облігацій.
13. Сутність пайових цінних паперів та їх відмінність від боргових.
14. Сутність, властивості та види опціонів.
15. Відмінності між форвардними та ф'ючерсними контрактами.
16. Первинний ринок і первинне розміщення цінних паперів.
17. Професійна діяльність на ринку цінних паперів.
18. Фондова біржа, основні завдання та характеристика діяльності.
19. Лістинг фондових бірж і процедура його формування.
20. Проблеми подальшого розвитку фондового ринку України.
21. Поняття та структура валютного ринку.
22. Класифікація валютних операцій.
23. Валютне регулювання і валютний контроль в Україні.
24. Роль банківської системи на фінансовому ринку України.
25. Небанківські фінансові інститути.
26. Сутність фінансового ринку та його місце у фінансовій системі.
27. Класифікація фінансових інструментів.
28. Сутність та класифікація фінансових посередників.
29. Державне регулювання фінансового ринку в Україні.
30. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, її функції та завдання.

Список рекомендованої літератури

1. Арутюнян С.С., Добриніна Л.В. та ін. Фінансовий ринок: навч. посібн. за заг. ред. Арутюнян С.С. Київ: Гуляєва В.М., 2018. 484 с. URL: <http://dcaup.com.ua/assets/files/finansovij-rinok.pdf>.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.2001 №559. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text>.

3. Національний банк України. Фінансові ринки. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets>.

4. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <http://www.nssmc.gov.ua>.

5. Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків: Закон України від 30.10.1996 №448/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

6. Про затвердження Положення про порядок здійснення емісії облігацій підприємств та їх обігу: Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 21.06.2018 №425. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0843-18#Text>.

7. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 №1953-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#n330>

8. Трусова Н.В. Фінансовий ринок: навчальний посібник / Н.В. Трусова, І.О. Чкан, Н.М. Кондрацька. Дніпро: Середняк Т.К., 2025. 243 с. URL: <https://elar.tsatu.edu.ua/bitstreams/b19c1ddf-3c68-48f9-a946-2b6ba489ef22/download>.

9. Фінансовий ринок: підручник: у 2-х т. / Коваленко Ю.М., Ковернінська Ю.В., Онишко С.В., Кужелєв М.О. та ін.; кер. авт. кол. і наук. ред. Ю.М. Коваленко. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. Т 2. 388 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/392161498_Finansovij_rinok_pidrucnik_u_2-h_t_Kovalenko_U_M_Koverninska_U_V_Onisko_S_V_Kuzelev_M_O_ta_in_ker_avt_kol_i_nauk_red_U_M_Kovalenko_-_Irpyn_Universitet_DFS_Ukraini_2018_T_2_388_s.

ДИСЦИПЛІНА «БЮДЖЕТНА СИСТЕМА»

Програма дисципліни «Бюджетна система»

Тема 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави

Бюджет як економічна категорія. Функції бюджету держави. Бюджетна політика. Бюджетний механізм. Роль і місце бюджету в державному регулюванні соціально-економічного розвитку.

Тема 2. Бюджет як основний фінансовий план держави

Суть та специфіка бюджету як фінансового плану в Україні. Бюджетна класифікація. Бюджетне планування. Використання програмно-цільового методу бюджетному плануванні. Бюджетне прогнозування.

Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування

Бюджетний дефіцит як показник стану бюджету. Причини виникнення та соціально-економічні наслідки бюджетного дефіциту. Джерела фінансування бюджетного дефіциту та шляхи його скорочення.

Тема 4. Бюджетний устрій і побудова бюджетної системи країни

Структура бюджетної системи та принципи бюджетного устрою. Розмежування доходів і видатків між ланками бюджетної системи. Бюджетний процес. Управління бюджетною системою.

Тема 5. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання

Бюджетне регулювання. Суть і зміст міжбюджетних відносин. Форми міжбюджетних відносин в Україні.

Тема 6. Система доходів бюджету

Суть, зміст та класифікація доходів бюджету. Загальна характеристика доходів бюджету.

Тема 7. Система видатків бюджету

Суть, склад, класифікація видатків бюджету. Бюджетне фінансування. Розпорядники бюджетних коштів. Кошторис бюджетної установи. Бюджетне нормування.

Тема 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку

Необхідність і склад видатків на економіку. Видатки бюджетів на фінансування окремих галузей економіки: видатки на промисловість та енергетику; видатки на АПК; операційні видатки на розвиток економіки; інші видатки на економічну діяльність. Видатки бюджетів на науку та фундаментальні дослідження.

Тема 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу

Видатки бюджетів на загальну середню освіту. Видатки бюджетів на підготовку кадрів. Видатки бюджетів на фінансування охорони здоров'я. Видатки бюджетів на фінансування закладів культури і мистецтва. Бюджетне фінансування розвитку фізичної культури і спорту. Видатки з бюджетів та фондів соціального страхування на соціальний захист населення.

Тема 10. Видатки бюджету на оборону та управління

Видатки на національну оборону. Видатки на управління.

Тема 11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу

Суть, поняття та форми державного кредиту. Суть і класифікація державних позик. Державний борг і способи коригування позикової політики.

Орієнтовні запитання для атестаційного екзамену

Запитання другого рівня складності

1. Ознаки бюджету як економічної категорії.
2. Бюджетна політика та її особливості
3. Бюджет як основний фінансовий план держави
4. Бюджетне планування: суть, принципи, методи
5. Поняття та призначення бюджетної класифікації
6. Бюджетний процес в Україні: суть, особливості та етапи
7. Бюджетний процес на загальнодержавному рівні
8. Стан бюджету як фінансового плану та засади його балансування
9. Бюджетний дефіцит: суть, причини виникнення та форми прояву
10. Методи фінансування бюджетного дефіциту та заходи щодо його подолання
11. Основи бюджетного устрою
12. Поняття та структура бюджетної системи України
13. Принципи побудови бюджетної системи України
14. Суть і передумови існування міжбюджетних відносин
15. Бюджетне регулювання: сутність, завдання та методи.
16. Міжбюджетні трансферти, їхня класифікація та характеристика
17. Соціально-економічний зміст доходів бюджетів
18. Джерела та методи формування доходів бюджету.
19. Бюджетна класифікація доходів.
20. Податкові надходження до бюджетів, їхня характеристика
21. Неподаткові надходження до бюджетів, їхня характеристика
22. Доходи від операцій з капіталом, їхня характеристика
23. Офіційні трансферти, їхня характеристика
24. Економічний зміст видатків бюджетів
25. Бюджетна класифікація видатків
26. Розпорядники бюджетних коштів: види, функції, повноваження.
27. Кошторисне фінансування бюджетних установ
28. Видатки на економічну діяльність і форми їх фінансування
29. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу
30. Характеристика державних та місцевих боргових зобов'язань

Список рекомендованої літератури

1. Бюджетна система: підручник / [В.Г. Дем'янишин та ін.]; за ред.: д-ра екон. наук, проф. В.Г. Дем'янишина, д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко, д-ра екон. наук, проф. З.М. Лободіної; Західноукр. нац. ун-т. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 623 с. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/items/ef8cc8f6-7a3c-49f8-962a-10879a475799>.
2. Бюджетна система України в схемах і таблицях: навч. посіб. для студентів ВНЗ / [С.В. Качула та ін.]; Дніпров. держ. аграр.-екон. ун-т. Дніпро: Моноліт, 2021. 331 с. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/items/d76bfde2-a939-4691-acec-25bc739d00d8>.
3. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
4. Миськів Г. Бюджетна система: теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях): навчальний посібник. Львів: Растр-7, 2020. 272 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2915/1/Myskiv_B5.pdf.

ДИСЦИПЛІНА «ПОДАТКОВА СИСТЕМА»

Програма дисципліни «Податкова система»

Тема 1. Сутність та види податків

Сутність податків. Генезис податків. Історичний розвиток форм оподаткування. Податки як економічна категорія. Податки та інші форми платежів до бюджету – плата, відрахування, неподаткові доходи. Функції податків. Фіскальна функція, механізм її реалізації. Регулююча функція. Соціальна функція податків. Основні напрямки регулювання економіки та соціальної сфери. Елементи податку. Суб'єкт і об'єкт оподаткування, джерело сплати, одиниця оподаткування, податкова ставка, квота. Методи побудови податкових ставок. Універсальні та диференційовані податкові ставки. Тверді та процентні ставки.

Податкова система України та основні етапи її становлення. Склад і структура податкової системи України. Принципи побудови податкової системи України. Класифікація податків. Прямі та непрямі податки. Податки на доходи, капітал і споживання. Загальнодержавні та місцеві податки. Види прямих податків. Переваги й недоліки прямих податків, проблеми їх справляння. Види непрямих податків. Специфічні та універсальні акцизи, їх види. Переваги та недоліки непрямих податків, їх місце в податковій системі.

Тема 2. Податкова політика держави

Податки в системі державних доходів. Методи формування державних доходів. Податкова політика: поняття податкової політики та її напрямки. Основні принципи податкової політики: фіскальна, економічна та соціальна ефективність. Елементи принципу фіскальної ефективності: достатність доходів, мінімізація видатків на збирання податків, запобігання ухиленню від сплати податків, еластичність податкової системи, рівномірне розподілення податків між адміністративно-територіальними одиницями.

Податкова політика України в сучасних умовах.

Тема 3. Податковий процес і його організаційне забезпечення

Податкові органи держави. Історія формування податкової служби в Україні. Організаційна структура податкових органів, процес їх реформування та їх основні завдання. Функції Державної податкової служби України. Повноваження органів державної податкової служби. Функції Державної митної служби України. Обов'язки та відповідальність посадових осіб податкових та митних органів. Санкції за порушення податкового законодавства. Фінансові санкції. Адміністративні штрафи. Кримінальна відповідальність. Податковий процес і його основні елементи. Правове регламентування встановлення податків.

Тема 4. Податок на додану вартість

Сутність податку на додану вартість, його зародження і розвиток. Передумови введення податку на додану вартість в Україні. Поняття доданої вартості, методи її обчислення. Платники і ставки податку на додану вартість. Вимоги щодо реєстрації осіб як платників податку. Об'єкт оподаткування. Операції, що не є об'єктом оподаткування ПДВ. Перелік операцій, що виключені з об'єкта оподаткування. Поняття бази оподаткування з податку на додану вартість. Порядок визначення бази оподаткування для операцій різних видів. Пільги з податку на додану вартість. Види пільг по податку на додану вартість: нульова ставка, звільнення від оподаткування, виключення з об'єкта оподаткування. Різниця в механізмі нарахування податку на додану вартість за різних видів пільг. Сутність нульової ставки. Операції, що підлягають оподаткуванню за нульовою ставкою ПДВ. Операції, звільнені від оподаткування ПДВ.

Порядок визначення суми податку на додану вартість, що підлягає сплаті до бюджету або відшкодуванню з бюджету. Звітний податковий період. Поняття податкового зобов'язання і податкового кредиту. Дата виникнення податкових зобов'язань. Податкова накладна як основний звітний податковий документ. Порядок відшкодування податку на додану вартість з бюджету. Електронне адміністрування податку на додану вартість. Строки сплати податку на додану вартість.

Тема 5. Акцизний податок

Акцизний податок як форма специфічних акцизів. Акцизний податок в системі непрямих податків, його недоліки та переваги.

Платники акцизного податку. Об'єкт оподаткування для вітчизняних та імпортованих товарів. Перелік підакцизних товарів. Ставки акцизного податку.

Порядок обчислення акцизного податку з товарів, вироблених на митній території України. Порядок обчислення податку з товарів, які ввозяться на митну територію України.

Особливості обчислення податку з тютюнових виробів. Особливості оподаткування алкогольних виробів. Акцизні марки. Контроль за надходженням податку з алкогольних напоїв і тютюнових виробів. Акцизні склади.

Пільги при сплаті акцизного податку. Складення та подання декларації з акцизного податку. Порядок і строки сплати акцизного податку.

Тема 6. Мито

Мито в системі непрямих податків. Митна політика та її цілі. Платники мита. Об'єкт оподаткування. Порядок визначення митної вартості. Види митних ставок: тверді та процентні. Преференційні, пільгові, повні (загальні) ставки. Адвалорне, специфічне і комбіноване мито. Ввізне та вивізне мито. Особливі види мита: спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне мито.

Пільги для юридичних і фізичних осіб. Порядок надання відстрочок у сплаті мита. Тарифні преференції. Порядок визначення суми мита та його сплати. Порядок перерахування мита до бюджету.

Тема 7. Податок на прибуток підприємств

Податок на прибуток підприємств у системі прямого оподаткування. Платники податку на прибуток. Об'єкт та база оподаткування податком на прибуток підприємств. Ставки податку на прибуток підприємств.

Порядок обчислення податку на прибуток підприємств. Податковий період. Різниці, які виникають при нарахуванні амортизації необоротних активів. Сума, на яку збільшується чи зменшується фінансовий результат до оподаткування. Порядок розрахунку амортизації основних засобів або нематеріальних активів для визначення об'єкта оподаткування. Мінімально допустимі строки амортизації основних засобів та інших необоротних активів. Строки нарахування амортизації нематеріальних активів.

Різниці, що виникають при формуванні резервів (забезпечень). Різниці, які виникають при здійсненні фінансових операцій.

Особливості оподаткування окремих видів діяльності та операцій. Особливості оподаткування страховика. Різниці щодо операцій з продажу або іншого відчуження цінних паперів, а також операцій з інвестиційною нерухомістю і біологічними активами, які оцінюються

за справедливою вартістю. Особливості оподаткування нерезидентів. Особливості оподаткування інститутів спільного інвестування та суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення. Особливості оподаткування витрат на недержавне пенсійне забезпечення. Звільнення від оподаткування.

Тема 8. Податок на доходи фізичних осіб

Податок на доходи фізичних осіб у системі прямого оподаткування. Платники податку, об'єкт та база оподаткування податку на доходи фізичних осіб. Доходи, які включаються до складу загального оподатковуваного доходу. Доходи, які не включаються до складу загального оподатковуваного доходу.

Податкова знижка при сплаті податку на доходи фізичних осіб. Обмеження права на нарахування податкової знижки. Перелік витрат, дозволених до включення до податкової знижки.

Ставки податку. Порядок нарахування та сплати податку на доходи фізичних осіб. Податковий агент. Порядок сплати (перерахування) податку до бюджету. Перелік податкових соціальних пільг. Вибір розміру податкової соціальної пільги та строк її дії. Вибір місця застосування податкової соціальної пільги. Обмеження щодо застосування податкової соціальної пільги.

Особливості нарахування (виплати) та оподаткування окремих видів доходів. Оподаткування доходу від надання нерухомості в оренду, житловий найм. Оподаткування інвестиційного прибутку. Оподаткування роялті, процентів і дивідендів. Оподаткування виграшів та призів. Оподаткування благодійної допомоги. Оподаткування доходів, отриманих за договорами довгострокового страхування життя, недержавного пенсійного забезпечення, пенсійних вкладів та за договорами довірчого управління. Оподаткування доходів, отриманих нерезидентами. Оподаткування іноземних доходів. Порядок оподаткування операцій з продажу (обміну) об'єктів нерухомого майна. Порядок оподаткування операцій з продажу або обміну об'єктів рухомого майна. Оподаткування спадщини чи доходів у вигляді дарунку. Оподаткування доходів, отриманих фізичною особою - підприємцем від провадження господарської діяльності, крім осіб, що обрали спрощену систему оподаткування. Оподаткування доходів, отриманих фізичною особою, яка провадить незалежну професійну діяльність.

Особи, відповідальні за утримання та сплату податку до бюджету. Забезпечення виконання податкових зобов'язань. Порядок подання річної декларації про майновий стан і доходи (податкової декларації).

Тема 9. Екологічний податок

Сутність екологічного податку. Платники, об'єкт та база оподаткування.

Ставки податку. Ставки податку за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення. Ставки податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти. Ставки податку за розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах. Ставки податку за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені). Ставки податку за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк. Порядок обчислення податку. Порядок подання податкової звітності та сплати податку.

Тема 10. Рентна плата

Склад рентної плати. Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин. Платники рентної плати. Об'єкт та база оподаткування рентною платою. Витрати платника рентної плати, пов'язані з доставкою видобутої корисної копалини (мінеральної сировини) споживачу. Ставки рентної плати. Корируючі коефіцієнти до ставок рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин.

Рентна плата за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин. Платники, об'єкт справляння плати, ставки плати. Ставки рентної плати.

Рентна плата за користування радіочастотним ресурсом України. Платники та об'єкт оподаткування. Ставки рентної плати. Порядок нарахування податкових зобов'язань з рентної плати за користування радіочастотним ресурсом України.

Рентна плата за спеціальне використання води, платники і об'єкт оподаткування. Ставки

рентної плати за спеціальне використання поверхневих вод. Ставки рентної плати за спеціальне використання підземних вод. Порядок нарахування податкових зобов'язань з рентної плати за спеціальне використання води. Рентна плата за спеціальне використання води для потреб рибництва. Ліміт на спеціальне використання водних ресурсів. Порядок обчислення рентної плати за воду в межах ліміту і за понадлімітне використання. Податкова декларація з рентної плати за спеціальне використання води. Порядок подання декларації, строки сплати, відповідальність платників рентної плати та контроль за її справлянням.

Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів, платники і об'єкт оподаткування. Ставки рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів. Розподіл лісів за поясами і розрядами. Порядок нарахування податкових зобов'язань з рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів. Спеціальні дозволи на використання лісових ресурсів. Лісорубний та лісовий квиток. Порядок подання декларації, строки сплати, відповідальність платників рентної плати та контроль за її справлянням.

Рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України. Платники рентної плати та об'єкт оподаткування. Ставки оподаткування. Визначення суми податкових зобов'язань з рентної плати. Подання декларації і строки сплати рентної плати. Базовий податковий (звітний) період. Відповідальність платників рентної плати та контроль за її справлянням.

Тема 11. Єдиний податок

Єдиний податок як місцевий податок. Необхідність запровадження спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва (єдиного податку). Спрощена система оподаткування, обліку та звітності - особливий механізм справляння податків і зборів.

Групи платників єдиного податку. Порядок визначення доходів та їх склад для платників єдиного податку першої - третьої груп. Обмеження щодо застосування спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва. Дохід платника єдиного податку для фізичної особи – підприємця. Дохід платника єдиного податку для юридичної особи. Дата отримання доходу платника єдиного податку. Об'єкт та база оподаткування для платників єдиного податку четвертої групи - сільськогосподарських товаровиробників.

Ставки єдиного податку. Ставки єдиного податку для окремих груп платників податку у випадку перевищення обсягу доходу. Порядок нарахування та строки сплати єдиного податку. Ставки податку для платників єдиного податку четвертої групи. Податковий (звітний) період. Порядок нарахування та строки сплати єдиного податку. Ведення обліку і складання звітності платниками єдиного податку. Податкова декларація платника єдиного податку. Особливості нарахування, сплати та подання звітності з окремих податків і зборів платниками єдиного податку.

Порядок переходу на спрощену систему оподаткування або відмови від неї. Порядок реєстрації та анулювання реєстрації платників єдиного податку. Реєстр платників єдиного податку. Відповідальність платника єдиного податку.

ТЕМА 12. Податок на майно

Податок на майно як місцевий податок. Склад податку на майно.

Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Платники податку. Об'єкт та база оподаткування. Пільги зі сплати податку. Ставки податку, податковий період. Порядок обчислення та сплати податку. Строки сплати податку.

Транспортний податок. Платники податку. Об'єкт оподаткування. База оподаткування. Податковий період. Порядок обчислення та сплати податку. Строки сплати податку.

Плата за землю як інструмент раціонального використання земельних угідь і регулювання розміщення виробництва та населення в регіональному розрізі. Платники земельного податку, об'єкт та база оподаткування. Оподаткування земельних ділянок, наданих на землях лісогосподарського призначення. Ставка земельного податку за земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких проведено. Ставки земельного податку за земельні ділянки, розташовані за межами населених пунктів, нормативну грошову оцінку яких не проведено. Пільги щодо сплати земельного податку для фізичних і юридичних осіб. Земельні ділянки, які не підлягають

оподаткуванню земельним податком. Особливості оподаткування платою за землю. Податковий період для плати за землю. Порядок обчислення плати за землю. Строк сплати плати за землю.

Орендна плата за земельну ділянку. Договір оренди землі. Платник орендної плати та об'єкт оподаткування. Розмір орендної плати. Податковий період, порядок обчислення орендної плати, строк сплати та порядок її зарахування до бюджетів. Індксація нормативної грошової оцінки земель.

ТЕМА 13. Місцеві збори

Місцеві збори: збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір. Збір за місця для паркування транспортних засобів. Платники збору. Об'єкт і база оподаткування. Ставки збору. Особливості встановлення збору. Порядок обчислення та строки сплати збору. Туристичний збір. Платники збору. Ставка збору. База справляння збору. Податкові агенти. Особливості справляння збору. Порядок сплати збору.

Орієнтовні запитання для атестаційного екзамену

Запитання другого рівня складності

1. Сутність та функції податків. Класифікація податкових платежів.
2. Елементи системи оподаткування. Характеристика об'єктів оподаткування.
3. Класифікація податків та їх характеристика.
4. Прямі та непрямі податки: сутність та відмінні властивості.
5. Платники акцизного податку. Об'єкт оподаткування акцизним податком. Перелік підакцизних товарів та ставки акцизного податку.
6. Порядок обчислення і сплати акцизного податку.
7. ПДВ як непрямий податок. Порядок розрахунку та сплати.
8. Платники, об'єкти оподаткування і ставки податку на додану вартість.
9. Призначення та кваліфікація мита. Види митних режимів.
10. Митна вартість та методи її визначення.
11. Сутність та елементи податку на прибуток підприємств.
12. Порядок визначення та сплати податку на прибуток підприємства.
13. Загальний оподаткований дохід громадян. Форми нарахування доходів.
14. Порядок оподаткування доходів фізичних осіб. Обов'язки податкових агентів.
15. Порядок визначення і сплати податку з доходів фізичних осіб, отриманих у вигляді заробітної плати.
16. Податкова соціальна пільга. Види, порядок визначення та надання.
17. Податкова знижка з податку з доходів фізичних осіб.
18. Склад рентної плати та її платники.
19. Класифікація місцевих податків і зборів, їх характеристика.
20. Порядок розрахунку та сплати плати за землю.
21. Платники, об'єкт та база, ставка транспортного податку.
22. Спрощена система оподаткування суб'єктів малого підприємництва. Класифікація платників. Порядок розрахунку єдиного податку з доходів юридичних осіб.
23. Спрощена система оподаткування суб'єктів малого підприємництва. Класифікація платників. Порядок розрахунку єдиного податку з доходів фізичних осіб – підприємців.
24. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки: порядок розрахунку і сплати. Платники та об'єкт оподаткування.
25. Екологічний податок: порядок розрахунку і сплати. Платники і об'єкти оподаткування.
26. Податкові органи держави. Історія формування податкової служби в Україні.
27. Податковий контроль: призначення і форми. Класифікація податкових перевірок.
28. Облік платників податків в Україні: призначення, реєстри обліку.
29. Облік податкових платежів в Україні. Картка особового рахунку платника податків.
30. Відповідальність за порушення податкового законодавства.

Список рекомендованої літератури

1. Кузь В.І. Податкова система: навч. посіб. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 240 с. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/4667?show=full>.
2. Податкова система: Навчальний посібник / [Волохова І.С., Дубовик О.Ю., Слатвінська М.О. та ін.]; за заг. ред. І.С. Волохової, О.Ю. Дубовик. Харків: Видавництво «Діса плюс», 2019. 402 с. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/09/Podatкова-systema-navchal-nyu-posibnyk.pdf>.
3. Податковий Кодекс України: Кодекс України, Закон від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
4. Про затвердження форм та Порядку заповнення і подання податкової звітності з податку на додану вартість: Наказ Міністерства фінансів України від 28.01.2016 №21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0159-16#Text>.
5. Про затвердження форми податкової накладної та Порядку заповнення податкової накладної: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.2015 №1307. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0137-16#Text>.
6. Про затвердження форми Податкової декларації з податку на прибуток підприємств: Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.2015 №897. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1415-15#Text>.
7. Томнюк Т.Л. Податкова система: навчальний посібник. Чернівці: ЧТЕІ ДТЕУ, 2022. 324 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3bac_finan/Podatкова-systema-2022.pdf.

ДИСЦИПЛІНА «ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ»

Програма дисципліни «Фінанси підприємств»

Тема 1. Основи фінансів підприємств

Поняття і сутність фінансів підприємств. Функції фінансів як внутрішня властивість і форма прояву їх сутності. Фінанси підприємств в умовах формування ринкової економіки.

Сфери фінансових відносин підприємств. Фінансові відносини між підрозділами підприємств, між господарюючими суб'єктами, з державою, з банками, страховими компаніями.

Грошові доходи, грошові фонди, фінансові ресурси підприємств. Методи і способи формування фінансових ресурсів. Джерела формування фінансових ресурсів. Внутрішні і зовнішні джерела. Власні, позичені і залучені кошти. Державне регулювання формування фінансових ресурсів підприємств та ефективності їх використання.

Основи організації фінансів підприємств: саморегулювання, самоокупність, самофінансування.

Особливості організації фінансів залежно від форми власності, галузі економіки, організації бізнесу, сфери діяльності.

Фінансова діяльність підприємства. Зміст, задачі і організація фінансової роботи на підприємствах.

Тема 2. Організація грошових розрахунків підприємств

Сутність і значення грошових розрахунків у діяльності підприємств. Принципи організації розрахунків.

Порядок відкриття підприємствами поточного, валютного, позичкового, депозитного та інших рахунків у банку.

Форми безготівкових розрахунків. Розрахунки платіжними дорученнями, платіжними вимогами-дорученнями, акредитивами, чеками, вексями, платіжними вимогами.

Розрахунки при наданні факторингових послуг підприємствам. Вимоги до їх проведення і сфера використання.

Готівково-грошові розрахунки на підприємствах і сфера їхнього застосування. Організація грошово-готівкових розрахунків.

Розрахунково-платіжна дисципліна, її зміст і значення для забезпечення господарської діяльності. Порядок пред'явлення претензій по розрахунках. Економічні і фінансові санкції в системі грошових розрахунків і платежів.

Тема 3. Грошові надходження підприємств

Економічна характеристика, склад і класифікація грошових надходжень підприємств.

Виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) Фактори, які впливають на величину виручки. Особливості формування виручки від реалізації на підприємствах окремих галузей економіки. Розрахунок та планування виручки.

Розподіл виручки від реалізації продукції. Формування та розподіл валового і чистого доходу.

Грошові надходження від іншої реалізації: основних засобів, матеріалів, нематеріальних активів, інші надходження.

Надходження від фінансових інвестицій: дивіденди від володіння корпоративними правами, від державних цінних паперів. Проценти, що їх нараховано підприємствам по депозитних рахунках.

Надходження коштів від здачі в оренду основних засобів, від застосованих фінансових санкцій.

Бюджетні дотації, субвенції. Отримання фінансової допомоги. Страхові відшкодування.

Тема 4. Формування і розподіл прибутку

Економічний зміст прибутку. Прибуток як результат фінансово-господарської діяльності підприємства. Загальний прибуток підприємства і його склад.

Прибуток від реалізації продукції. Фактори, які впливають на формування прибутку. Собівартість продукції та її вплив на прибуток.

Установлення цін на продукцію, їх вплив на формування прибутку. Рентабельність продукції.

Методи розрахунку прибутку. Рентабельність підприємства.

Розподіл прибутку підприємства, його зміст і економічне значення. Розподіл прибутку між державою та господарюючими суб'єктами.

Формування чистого прибутку підприємств і його використання.

Фонди грошових коштів підприємства, що утворюються за рахунок чистого прибутку. Виплата дивідендів. Нерозподілений прибуток і його використання.

Тема 5. Оподаткування підприємств

Система оподаткування підприємств, її функції і призначення. Види податків, що сплачують підприємства, джерела їх оплати. Механізм і напрямки впливу оподаткування на фінансово-господарську діяльність.

Непрямі податки і особливості їхнього впливу на фінансово-господарську діяльність господарюючих суб'єктів.

Акцизний податок. Об'єкти оподаткування. Ставки акцизного податку. Порядок його обчислення.

Податок на додану вартість. Платники податку. Об'єкти оподаткування і визначення оподаткованого обороту. Пільги по податку. Порядок відшкодування сум податку на додану вартість, сплачених підприємством за матеріальні ресурси (роботи, послуги), основні засоби.

Прямі податки. Податок на прибуток підприємств. Порядок визначення оподаткованого прибутку. Вплив оподаткування прибутку на фінансово-господарську та інвестиційну діяльність підприємства.

Податок на нерухомість підприємств. Плата за землю. Податок з власників транспортних

засобів. Місцеві податки і збори, які сплачують підприємства.

Обов'язкові відрахування підприємств у цільові державні фонди і їхній вплив на фінансово-господарську діяльність.

Особливості оподаткування суб'єктів господарювання в окремих сферах діяльності: комерційних банках, страхових компаніях, інвестиційних компаніях.

Тема 6. Оборотні кошти та їх організація на підприємстві

Сутність оборотних коштів та їх організація. Склад і розміщення оборотних коштів.

Необхідність і методи визначення потреби в оборотних коштах. Метод прямого розрахунку і сфера його застосування. Поняття норм і нормативів оборотних коштів, їх розрахунків. Економічний метод обчислення потреби в оборотних коштах і його використання.

Джерела формування оборотних коштів. Власні оборотні кошти. Позичені і залучені оборотні кошти.

Показники стану оборотних коштів. Нестача власних оборотних коштів, її визначення, причини виникнення і джерела поповнення.

Показники ефективності використання оборотних коштів. Оборотність оборотних коштів і шляхи її прискорення. Коефіцієнти, що характеризують ефективність використання оборотних коштів.

Тема 7. Кредитування підприємств

Індивідуальний кругообіг коштів підприємства, необхідність збалансування матеріальних і фінансових ресурсів – основа залучення кредитів.

Форми кредитів, які використовуються в господарській діяльності підприємств. Банківський, комерційний, лізинговий, іпотечний, бланковий, консорціумний кредити. Види банківських кредитів: за строками користування; за забезпеченням; за ступенем ризику; за методами надання; за строком погашення. Принципи кредитування.

Визначення потреби підприємства в кредитах. Кредитний договір: сутність і порядок укладання. Відповідальність сторін за порушення умов кредитного договору.

Способи отримання кредиту. Оцінка кредитоспроможності підприємства.

Порядок погашення кредиту. Позичковий процент, фактори, що на нього впливають, джерела сплати.

Товарний кредит, умови його отримання підприємствами та погашення.

Тема 8. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів

Склад і структура основних засобів підприємств. Показники стану і ефективності використання основних виробничих засобів. Відтворення основних засобів. Знос і амортизація основних засобів. Методи розрахунку амортизаційних відрахувань.

Сутність і склад капітальних вкладень. Джерела фінансування капітальних вкладень. Власні фінансові ресурси підприємств: амортизаційні відрахування, чистий прибуток, інші ресурси.

Залучення коштів від інших господарюючих суб'єктів: продаж акцій, пайові внески.

Кредитування відтворення основних засобів.

Державне фінансування капітальних вкладень.

Ремонт основних засобів і його фінансове забезпечення.

Тема 9. Оцінка фінансового стану підприємства

Оцінка фінансового стану підприємства, її необхідність і значення. Показники фінансового стану підприємства. Інформаційне забезпечення оцінки фінансового стану підприємства. Показники бухгалтерської звітності, які використовуються для оцінки фінансового стану.

Сутність ліквідності підприємства. Показники ліквідності і методика їх визначення. Оцінка показників ліквідності. Фактори, що впливають на стан ліквідності.

Сутність платоспроможності. Фактори, що впливають на платоспроможність підприємств. Методика їх визначення. Оцінка показників платоспроможності.

Фінансова стійкість підприємства, її сутність. Система показників фінансової стійкості підприємства, методика її розрахунку і оцінки.

Комплексна оцінка фінансового стану підприємства.

Тема 10. Фінансове планування на підприємствах

Зміст і задачі фінансового планування. Фінансова стратегія підприємств. Фінансове планування як процес визначення потреби підприємства у фінансових ресурсах.

Методи фінансового планування. Балансовий метод. Програмно-цільовий метод. Нормативний метод. Метод коефіцієнтів.

Інформаційна база фінансового планування. Аналіз фінансових показників звітного періоду. Показники виробничо-господарської діяльності планового періоду, як вихідна база для фінансового планування.

Фінансовий план як складова частина бізнес-плану. Зміст та структура поточного фінансового плану підприємства (баланс доходів і витрат).

Розрахунок показників доходної і витратної частини фінансового плану. Виконання фінансового плану.

Зміст оперативного фінансового плану надходження коштів і здійснення платежів, його призначення.

Тема 11. Фінансова санація підприємств

Фінансова санація на підприємстві та причини її виникнення. Фінансова санація підприємства, її економічний зміст та порядок проведення. Санаційний аудит. Розробка плану санації. Банкрутство підприємства, причини та наслідки.

Внутрішньогосподарський механізм фінансової стабілізації.

Мобілізація внутрішніх фінансових джерел санації. Державна фінансова підтримка санації підприємства.

Санація шляхом реорганізації (реструктуризації). Приватизаційні аспекти санації суб'єкті в господарювання.

Реалізація плану фінансової санації підприємства як завершений етап санаційного процесу.

Економіко-правові аспекти санації та банкрутства підприємств. Необхідність, функції та завдання інституту банкрутства підприємства. Порядок оголошення підприємства банкрутом. Мирова угода.

Орієнтовні запитання для атестаційного екзамену

Запитання третього рівня складності

1. У першому кварталі підприємство реалізувало продукції на суму 200 тис. грн., середньоквартальна вартість оборотних засобів становила 15 тис. грн.

Планується у другому кварталі зростання обсягу реалізації продукції на 14%, а тривалість одного обороту оборотних коштів буде зменшено на один день.

Визначити:

1. коефіцієнт оборотності оборотних коштів і тривалість одного обороту в днях у першому кварталі;
2. коефіцієнт оборотності оборотних коштів і їхню абсолютну величину у другому кварталі;
3. вивільнення оборотних коштів у результаті зменшення тривалості одного обороту оборотних коштів.

2. У першому кварталі підприємство реалізувало продукції на 585 тис. грн. середньоквартальна вартість оборотних засобів становила 65 тис. грн. У другому кварталі обсяг реалізації продукції зменшився на 7%, а тривалість одного обороту оборотних коштів буде зменшено на два дні.

Визначити:

- 1) коефіцієнт оборотності оборотних коштів і тривалість одного обороту в днях у першому кварталі;
- 2) коефіцієнт оборотності оборотних коштів і їхню абсолютну величину у другому кварталі;
- 3) зміну оборотних коштів у результаті зміни тривалості одного обороту оборотних коштів.

3. На основі наведених даних необхідно визначити коефіцієнт оборотності (плановий і фактичний), тривалість одного обороту оборотних коштів (плановий і фактичний) і суму їх

вивільнення чи додаткового залучення в оборот (фактично):

1. Річний обсяг реалізації продукції(тис. грн.):
 - за планом – 8700,0
 - фактично – 9000,0
2. Середні залишки оборотних коштів:
 - за планом – 520,0
 - фактично – 480,0

4. У звітному році середня вартість оборотних засобів становила 74,5 тис. грн. Обсяг реалізації продукції за звітний період становив 596 тис. грн. У плановому році передбачається довести обсяг реалізації продукції до 894 тис. грн. Вартість оборотних засобів у плановому році не змінюється. Визначити суму грошових коштів, яка вивільнюється в результаті прискорення оборотності.

5. На основі наведених даних необхідно визначити коефіцієнт оборотності (плановий і фактичний), тривалість одного обороту оборотних коштів (плановий і фактичний) і суму їх вивільнення чи додаткового залучення в оборот (фактично):

Показники	Сума, тис. грн.
Річний обсяг реалізації продукції	
– за планом	10500
– фактично	10200
Середньорічна вартість оборотних коштів	
– за планом	1500
– фактично	1700

6. На основі наведених даних необхідно визначити коефіцієнт оборотності (плановий і фактичний), тривалість одного обороту оборотних коштів (плановий і фактичний) і суму їх вивільнення чи додаткового залучення в оборот (фактично):

Показники	Сума, тис. грн.
Річний обсяг реалізації продукції	
– за планом	9660
– фактично	12740
Середньорічна вартість оборотних коштів	
– за планом	1610
– фактично	1820

7. У першому кварталі підприємство реалізувало продукцію на 336 млн. грн., середньоквартальна вартість оборотних засобів становила 42 млн. грн. У другому кварталі обсяг реалізації збільшився на 5 %, а тривалість одного обороту скоротилась на 2 дні.

Визначити:

- коефіцієнт оборотності оборотних коштів і тривалість одного обороту у першому кварталі;
- коефіцієнт оборотності оборотних коштів і їхню абсолютну величину у другому кварталі;
- зміну оборотних коштів у результаті зміни тривалості одного обороту.

8. Середньорічна вартість оборотних засобів в звітному періоді становила 96,4 тис. грн., обсяг реалізації продукції – 674,8 тис. грн. У плановому році передбачається довести обсяг реалізації продукції до 1060,4 тис. грн., вартість оборотних засобів у плановому періоді не змінюється. Визначити суму оборотних коштів, яка вивільнюється в результаті прискорення оборотності.

9. Визначте зміну величини прибутку підприємства від основної діяльності в плановому періоді. Оцініть також зміну величини витрат на 1 грн товарної продукції. У звітному періоді за обсягів реалізації 98750 виробів за ціною 30 грн підприємство отримало прибутку в розмірі

414750 грн. У плановому періоді за рахунок удосконалення виробничого процесу очікується скорочення на 4,5 коп витрат на 1 грн товарної продукції. Враховуючи збільшення попиту на продукцію, підприємство планує підвищити ціну виробника до 34 грн без зменшення обсягів реалізації.

10. Визначте зміну величини прибутку підприємства від основної діяльності в плановому періоді. Оцініть також зміну величини витрат на 1 грн товарної продукції. У звітному періоді за обсягів реалізації 128720 виробів за ціною 60 грн підприємство отримало прибутку в розмірі 772320 грн. У плановому періоді за рахунок удосконалення виробничого процесу очікується скорочення на 6 коп витрат на 1 грн товарної продукції. Враховуючи збільшення попиту на продукцію, підприємство планує підвищити ціну виробника до 65 грн без зменшення обсягів реалізації.

11. Розрахуйте абсолютну величину прибутку підприємства від реалізації продукції в плановому періоді, якщо розглядаються два варіанти дій підприємства, та виберіть найкращий з них. За рахунок посилення ринкових позицій і підвищення попиту підприємство може розраховувати на зростання обсягів реалізації на 15% за умови збереження рівня ціни виробника. Як альтернатива розглядається можливість підвищення ціни з 24 грн до 28 грн, що забезпечить незмінність обсягів реалізації продукції. Змінні витрати на одиницю продукції підприємства становлять 18 грн, а за обсягів реалізації у звітному періоді на рівні 175500 виробів підприємство отримало прибуток у розмірі 83000грн.

12. Розрахувати прибуток від випуску і реалізації продукції в 3-му кварталі з використанням показника витрат на 1 грн товарної продукції:

- витрати на виробництво товарної продукції (2 квартал) за повною собівартістю – 26 700 грн;
- випуск товарної продукції (2 квартал) за оптовими цінами – 32 450 грн
- за прогнозом зміни витрат на 1грн товарної продукції в 3 кварталі передбачається зниження на 3 коп.
- прогнозований випуск товарної продукції (3 квартал) за оптовими цінами – 30890 грн.

13. Розрахувати прибуток від випуску і реалізації продукції в 3-му кварталі з використанням показника витрат на 1 грн товарної продукції:

- витрати на виробництво товарної продукції (2 квартал) за повною собівартістю – 33 975 грн;
- випуск товарної продукції (2 квартал) за оптовими цінами – 45 300 грн
- за прогнозом зміни витрат на 1грн товарної продукції в 3 кварталі передбачається зниження на 4 коп.
- прогнозований випуск товарної продукції (3 квартал) за оптовими цінами – 32890 грн.

14. Визначити, як змінилася сума прибутку по підприємству в порівнянні з 1 півріччям поточного року, якщо товарна продукція в цінах підприємства в 1 півріччі склала 62 920 грн; витрати на 1грн – 84 коп. В 2 півріччі об'єм товарної продукції було збільшено на 4%, витрати на 1 грн зменшено на 2%.

15. Визначити, як змінилася сума прибутку по підприємству в порівнянні з 1 півріччям поточного року, якщо товарна продукція в цінах підприємства в 1 півріччі склала 102 220 грн; витрати на 1грн – 78 коп. В 2 півріччі об'єм товарної продукції було збільшено на 5%, витрати на 1 грн зросли на 2%.

16. Розрахувати суму виручки від реалізації продукції в плановому році.
Товарна продукція в плановому році.

Вироби	Кількість штук	Оптова ціна за одиницю, грн.
А	250	60

Б	800	75
В	150	90

Залишки продукції на початок планового року по оптовим цінам становили 2400 грн.

Залишок продукції на кінець планового року – на рівні 4 % річного об'єму товарної продукції.

17. Визначити суму виручки від реалізації продукції в плановому році.

Товарна продукція в плановому році.

Вироби	Кількість штук	Оптова ціна за одиницю, грн.
А	1000	210
Б	850	300
В	2000	80

Залишки продукції по оптовим цінам на початок планового року 18200 грн.

Залишок продукції на кінець планового року – на рівні 5 % річного об'єму товарної продукції.

18. На плановий період підприємством передбачає таке завдання по реалізації:

Виріб	Ціна за одиницю, грн.	Собівартість виробу, грн.	План реалізації, шт.
А	48	27	12000
Б	30	18	50000
В	47	30	75000

Від реалізації продукції підсобного господарства підприємства планується одержати 20 тис. грн. прибутку, від реалізації виробів широкого вжитку із відходів виробництва – 65 тис. грн. В плановому році буде сплачено у держбюджет податку на суму 112 тис. грн., а також погашено проценти за кредит в сумі 11 тис. грн.

Визначити суму прибутку від реалізації продукції, загального прибутку, а також того, що підлягає розподілу на підприємстві.

19. Визначити планову виручку від реалізації та суму планового прибутку, якщо залишки нереалізованої продукції на початок планового року склали: по виробничій собівартості – 610 тис. грн., по оптовим цінам – 730 тис. грн., товарна продукція по виробничій собівартості в плановому році – 6600 тис. грн., товарна продукція по оптовим цінам – 7700 тис. грн. Залишки готової продукції на кінець планового року становлять 11% від об'єму випуску товарної продукції.

20. Розрахувати суму виручки від реалізації продукції в плановому році.

Товарна продукція в плановому році.

Вироби	Кількість штук	Оптова ціна за одиницю, грн.
А	2100	90
Б	900	100
В	1500	80

Залишки продукції на початок планового року становили 5200 грн.

Залишок продукції на кінець планового року 6,6 % річного об'єму товарної продукції.

21. Визначити потребу підприємства в оборотних коштах на плановий період і зміну нормативу в плановому періоді економічним методом, якщо норматив оборотних коштів за сировиною становить 7200 грн., за МШП 6000 грн., за витратами майбутніх періодів 4700 грн. за готовою продукцією 5000 грн., за незавершеним виробництвом 6100 грн., за запасними частинами 5300 грн. Зростання виробничої програми на плановий рік передбачене в розмірі 8% порівняно з минулим роком.

22. На основі наведених нижче даних необхідно визначити виручку від реалізації продукції на внутрішньому ринку України методом прямого розрахунку. Підприємство жодних пільг з оподаткування не має.

Вироби	Залишок	Випуск	Залишок	Повна	Запланована
--------	---------	--------	---------	-------	-------------

	нереалізованої продукції на початок планового періоду, шт.	товарної продукції в плановому періоді, шт.	нереалізованої продукції на кінець планового періоду, шт.	собівартість одиниці реалізованої продукції, грн..	прибутковість одиниці виробу, %
А	120	2300	140	20	15
Б	150	5400	90	40	17
В	110	6400	40	30	25

23. Визначити планову виручку від реалізації та суму планового прибутку, якщо залишки нереалізованої продукції на початок планового року склали: по виробничій собівартості – 610 тис. грн., по оптовим цінам – 730 тис. грн., товарна продукція по виробничій собівартості в плановому році – 6600 тис. грн., товарна продукція по оптовим цінам – 7700 тис. грн. Залишки готової продукції на кінець планового року становлять 11% від об'єму випуску товарної продукції.

24. ТОВ «Орбіта» володіє основним засобом первісна вартість якого 32800 грн. Підприємство перейшло на кумулятивний метод нарахування амортизації, визначивши залишковий термін служби обладнання 8 років та ліквідаційну вартість на рівні 7% від первісної вартості. На цей час підприємство встигло списати на витрати виробництва 9840 грн. вартості об'єкта.

Розрахувати кумулятивний коефіцієнт і суму амортизаційних відрахувань у перші чотири роки амортизаційних списань кумулятивним методом.

25. Підприємство придбало об'єкт основних засобів, який уведено в експлуатацію у травні поточного року. Первісна вартість об'єкта 20 000 грн.. Термін корисного використання – 5 років, ліквідаційна вартість прогнозується на рівні 2,5% від первісної.

Розрахувати суму амортизаційних відрахувань, нарахованих на даний об'єкт основних засобів методом зменшення залишкової вартості, за поточний рік.

26. Підприємство придбало об'єкт основних засобів вартістю 50 000 грн. Термін корисного використання – 8 років, очікується, що об'єкт буде мати ліквідаційну вартість 2000 грн. Розрахувати амортизаційні відрахування при застосуванні прямолінійного методу.

27. Розрахувати основні коефіцієнти ліквідності: загальної, швидкої, абсолютної та зробити висновки.

У підприємства «Рута» матеріальні оборотні кошти становлять 200 000 тис. грн., дебіторська заборгованість – 130 000 тис. грн., короткострокова заборгованість підприємства – 40 000 тис. грн. Всі матеріальні оборотні кошти необхідні для виробництва, надлишкових запасів немає, безнадійної дебіторської заборгованості теж немає. Грошові кошти та короткострокові фінансові вкладення – 10 000 тис. грн.

28. За даними таблиці обчислити коефіцієнти ліквідності, зробити висновки.

Показник	На початок року, тис. грн	На кінець року, тис. грн
Запаси	800	879
Дебіторська заборгованість	92	100
Кредиторська заборгованість	180	240
Грошові кошти і короткострокові цінні папери	165	201
Короткострокові кредити	93	90

29. Розрахувати основні коефіцієнти ліквідності: загальної, швидкої, абсолютної та зробити висновки.

У підприємства «Скляр» матеріальні оборотні кошти становлять 60 000 тис. грн., дебіторська

заборгованість – 180 000 тис. грн., короткострокова заборгованість підприємства – 240 000 тис. грн. Всі матеріальні оборотні кошти необхідні для виробництва, надлишкових запасів немає, безнадійної дебіторської заборгованості теж немає. Грошові кошти та короткострокові фінансові вкладення – 50 000 тис. грн.

30. За даними таблиці обчислити коефіцієнти ліквідності, зробити висновки.

Показник	На початок року, тис. грн	На кінець року, тис. грн
Запаси	220	279
Дебіторська заборгованість	120	40
Кредиторська заборгованість	80	125
Грошові кошти і короткострокові цінні папери	65	210
Короткострокові кредити	68	-

Список рекомендованої літератури

1. Андрейків Т.Я., Чуй І.Р., Сороківська М.В. Фінанси підприємств: навч. посіб. Центр. спілка спожив. т-в України, Львів. торг.-екон. ун-т. Львів: Вид-во ЛТЕУ, 2022. 275 с.

2. Данілов О.Д., Паєнтко Т.В. Фінанси підприємств у запитаннях і відповідях. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2021. 256 с.

3. Марусяк Н.Л. Фінанси підприємств: навч. посіб. Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. 2-ге вид., перероб. і допов. Чернівці: ЧНУ: Рута, 2023. 175с.
<https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8212/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%83%D1%81%D1%8F%D0%BA%20%D0%A4%20%D0%9F%202023%20%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%8C.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

4. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2021. 328 с.

5. Фінанси підприємств: підручник / В.В. Сокурєнко, Д.В. Швець, С.М. Бортник, С.О. Ткаченко; за заг. ред. В.В. Сокурєнка. 2-ге вид., допов. та перероб. Харків: ХНУВС, 2022. 292 с. URL: https://digpub.chite.edu.ua/books/fin/Finansy_pidpriemstv_Sokurenko.pdf.

6. Фінанси підприємства: підручник / [Т.О. Ставерська та ін.]; за наук. ред. канд. екон. наук Т.О. Ставерської, канд. екон. наук А.В. Непрана; Держ. біотехнол. ун-т. Харків: Іванченко І.С. [вид.], 2024. 907 с. URL: <https://repo.btu.kharkiv.ua/bitstreams/f376593a-814b-4ddf-aab3-37ffd8ccf005/download>.

7. Шило В.П., Ільїна С.Б., Барабанова В.В., Криштопа І.І. Фінанси підприємств (за модульною системою навчання): Теоретично-методичний посібник. К.: Кондор, 2021. 429 с.

8. Ярошевич Н.Б. Фінанси підприємств: підручник. Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів: Новий Світ-2000, 2022. 315 с.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчальної роботи та міжнародних зв'язків

Віталій ХАРУТА

02 квітня 2026 р.

КРИТЕРІЇ

**оцінювання досягнутих результатів навчання
на атестаційному екзамені за освітньо-професійною програмою
«Фінанси, банківська справа та страхування»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»**

Структура оцінки атестаційного екзамену

Оцінка **атестаційного екзамену** (за шкалою від 0 до 100 балів) складається із балів, виставлених атестаційною комісією в результаті перевірки письмової роботи, виконаної студентом під час атестаційного екзамену, за відповіді студента на кожне з 14 запитань білета атестаційного екзамену.

Порядок оцінювання досягнутих результатів навчання

Оцінку атестаційного екзамену визначають у такому порядку:

- 1) виставляють бали за відповіді на кожне запитання білета атестаційного екзамену виходячи із наведених нижче критеріїв оцінювання відповідей;
- 2) обчислюють оцінку атестаційного екзамену за формулою:

$$O = \sum_{i=1}^{14} B_i,$$

де B_i – кількість балів за відповідь на i -е запитання.

Відповіді у чернетці не перевіряють та до уваги не беруть.

Критерії оцінювання відповідей на запитання

Відповідь на кожне запитання першого рівня складності (запитання з першого по десяте, які передбачають вибір здобувачем відповіді із наведених у білеті трьох або чотирьох варіантів відповіді, із яких тільки один правильний) оцінюють у 1 бал (якщо вибрано правильну відповідь) або 0 балів (якщо вибрано неправильну відповідь із запропонованих у білеті варіантів відповіді, або вибрано більше одного варіанта відповіді, або відповідь не надано).

Відповідь на кожне запитання другого рівня складності (запитання з одинадцятого по тринадцяте, які передбачають надання студентом розгорнутої

теоретичної відповіді) оцінюють балами від 0 до 20 виходячи із наведених у таблиці характеристик відповіді.

Кількість балів	Характеристика відповіді
16–20	<p>Повна, наведена у логічно правильній послідовності відповідь, яка свідчить про всебічні, систематизовані та глибокі знання матеріалу навчальної дисципліни; демонструє здатність студента вільно оперувати здобутими знаннями: диференціювати та інтегрувати їх, відтворювати та аналізувати отриману інформацію, робити обґрунтовані висновки та узагальнення, виявляти й відстоювати власну позицію, переконливо висловлювати думку та чітко формулювати відповідь.</p> <p>Як правило, таку оцінку отримує студент, який відповів на запитання не менше ніж на 90 %.</p> <p>Відповідь оцінюють у 20 балів тільки за умови надання вичерпної відповіді на запитання.</p>
11–15	<p>Досить повна, без суттєвих неточностей, наведена у логічно правильній послідовності відповідь, яка свідчить про ґрунтовні та систематизовані знання матеріалу навчальної дисципліни; демонструє здатність студента впевнено оперувати здобутими знаннями: відтворювати та аналізувати отриману інформацію, пояснювати основні закономірності, робити висновки, чітко формулювати відповідь.</p> <p>Як правило, таку оцінку отримує студент, який відповів на запитання на 70-90 %.</p>
6–10	<p>Не зовсім повна, із неточностями та окремими незначними помилками, наведена в основному у правильній послідовності відповідь, яка свідчить про задовільні знання матеріалу навчальної дисципліни, демонструє здатність студента відтворювати основний матеріал навчальної дисципліни відповідно до поставленого запитання.</p> <p>Як правило, таку оцінку отримує студент, який відповів на запитання на 50-70 %.</p>
1–5	<p>Фрагментарна, із суттєвими неточностями та принциповими помилками відповідь, яка свідчить про неповноту знань основного матеріалу навчальної дисципліни, демонструє наявність у студента утруднень при відтворенні інформації відповідно до поставленого запитання.</p> <p>Як правило, таку оцінку отримує студент, який відповів на запитання менше ніж на 50 %.</p>
0	<p>Відповідь не надано або надана відповідь не відповідає поставленому запитанню.</p>

Відповідь на запитання третього рівня складності оцінюють балами від 0 до 30 виходячи із наведених у таблиці характеристик відповіді:

Кількість балів	Характеристика відповіді
24–30	Завдання виконано повністю і правильно, обрано оптимальний і коректний метод розв'язання, усі етапи розрахунків логічні, послідовні та обґрунтовані, відсутні або є лише несуттєві арифметичні неточності, надано правильні висновки, оформлення відповідає вимогам (формули перед обчисленням, таблиці, пояснення, одиниці вимірювання показників, округлення). Відповідь оцінюють у 30 балів тільки за умови надання повністю правильною відповіді без арифметичних неточностей.
16–23	Завдання виконано в основному правильно, метод розв'язання загалом вірний, але є окремі неточності або пропуски, можливі незначні помилки в розрахунках, неповне обґрунтування, висновки загалом правильні, але недостатньо деталізовані, оформлення має незначні недоліки.
8–15	Завдання виконано частково, метод розв'язання частково правильний або неповний, є суттєві помилки в розрахунках, порушення логіки рішення, відсутні або некоректні висновки, оформлення спрощене або з помилками.
1–7	Спроба розв'язання є, але обрано неправильний метод, логіка рішення відсутня або помилкова, розрахунки фрагментарні або неправильні, висновки відсутні або хибні.
0	Відповідь не надано або надана відповідь не відповідає умові задачі.

Оцінку атестаційного екзамену від 0 до 59 балів вважають незадовільною.

В. о. завідувача кафедри фінансів,
обліку і оподаткування
канд. екон. наук, доцент

Світлана ШУЛЯРЕНКО

23 Березня 2026 р.

ДОДАТОК А
ФОРМА БІЛЕТА АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АТЕСТАЦІЙНИЙ ЕКЗАМЕН

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчальної роботи
та міжнародних зв'язків

Білет № ____

Запитання I рівня складності

Запитання та варіанти відповідей	Позначення студентом вибраної відповіді
1. Текст запитання	
а) варіант відповіді	
б) варіант відповіді	
в) варіант відповіді	
2. Текст запитання	
а) варіант відповіді	
б) варіант відповіді	
в) варіант відповіді	
3. Текст запитання	
а) варіант відповіді	
б) варіант відповіді	
в) варіант відповіді	
4. Текст запитання	
а) варіант відповіді	
б) варіант відповіді	
в) варіант відповіді	
5. Текст запитання	
а) варіант відповіді	
б) варіант відповіді	
в) варіант відповіді	

6. Текст запитання	
а) варіант відповіді	
б) варіант відповіді	
в) варіант відповіді	
7. Текст запитання	
а) варіант відповіді	
б) варіант відповіді	
в) варіант відповіді	
8. Текст запитання	
а) варіант відповіді	
б) варіант відповіді	
в) варіант відповіді	
9. Текст запитання	
а) варіант відповіді	
б) варіант відповіді	
в) варіант відповіді	
10. Текст запитання	
а) варіант відповіді	
б) варіант відповіді	
в) варіант відповіді	

Запитання II рівня складності

11. Текст запитання

12. Текст запитання

13. Текст запитання

Запитання III рівня складності

14. Умова задачі

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри фінансів, обліку і оподаткування _____ 2026 року, протокол № ____.

Розглянуто та схвалено на засіданні Вченої ради навчально-наукового інституту управління, технологій та правових наук НТУ _____ 2026 року, протокол № ____.

Розглянуто та схвалено на засіданні Науково-методичної ради Національного транспортного університету _____ 2026 року, протокол № ____.

В. о. завідувача кафедри фінансів,
обліку і оподаткування
канд. екон. наук, доцент

Світлана ШУЛЯРЕНКО